

Juhász Sándor

EGY GYŰJTŐ PORTRÉJA

Juhász Sándor
**EGY GYŰJTŐ
PORTRÉJA**

Dr. Elischer Gyula és gyűjteménye

Dr. Elischer Gyula a Vaskoronarend kitüntetéssel
(Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Fényképtár, Ltsz.: 72-318)

Juhász Sándor

**EGY GYŰJTŐ
PORTRÉJA**

Dr. Elischer Gyula és gyűjteménye

Köszönet a kutatásban nyújtott segítségért

Budapest Főváros Levéltára

Iparművészeti Múzeum

Magyar Nemzeti Galéria

Magyar Nemzeti Múzeum

Magyar Országos Levéltár

Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet

Országos Széchényi Könyvtár

Semmelweis Orvostörténeti Múzeum

Szépművészeti Múzeum

Külön köszönet

Dr. Tóth Melinda művészettörténésznek

Borító terv

Suhai Dóra

Kiadvány terv

Barák Péter, Activium Kft.

Copyright © Juhász Sándor, 2007

ISBN 978-963-06-3769-5

A századforduló körüli évtizedek nemcsak a magyar történelem egyik legizgalmasabb és legsikeresebb időszaka volt, de a hazai műgyűjtés aranykora is. Ez főleg a polgársághoz tartozó gyűjtőknek volt köszönhető, akik fokozatosan vették át a vezető szerepet attól a főúri és egyházi rétegtől, mely már évszázadok óta szinte kizárólagos felhalmozója volt a műalkotásoknak. A magángyűjtők társadalmi szerepe jóval túlmutat az egyéni szenvedélyen, vagy a birtoklási vágyon, hiszen a gyűjtők fontos szerepet töltenek be a kulturális életben. A múzeumokkal szemben őket nem kötik történeti hagyományok és kötelező irányelvek. A gyűjtő „elég, ha személyes hajlandósága belső parancsszavára hallgat és csak azt gyűjti, ami lényének valóban megfelel, amivel közvetlen, organikus kapcsolatban lévőnek érzi magát. (...) A magángyűjtőnek módjában áll a kísérletezés is, ami csaknem tilos a múzeumi vezetőknek; lehet gyűjtő és egyben műpártoló, aminek szociális jelentőségét felesleges hangsúlyozni; szembehelyezkedhet korának konvencionális ízlésével és támogathat vásárlásaival olyan művészeket, akik az ő látnoki kongenialitása nélkül talán éhen halnának: így lehet ezekkel együtt ő is úttörő és a múzeumok vezetőinek útmutatója”.¹ A nemesi és a pénzarisztokrácia mellett a náluk sokkal szerényebb anyagi lehetőséggel rendelkező középpolgárság tagjai között is szép számmal hódoltak a gyűjtőszendvedélynek. „A szabadelvű magyar értelmiség különböző rétegeihez tartozó tekintélyes személyiségek közül sokan váltak képgyűjtővé. Vegyes a társaság: Ráth György múzeumigazgató és részvényes, Enyedi Lukács laptulajdonos, Sonnenfeld Zsigmond, Szivák Imre és Baumgarten Nándor jogász, Bókay Árpád és idősebb Elischer Gyula orvos, Scholz Róbert dekoratőr, Behr Lajos építész, Benczúr Gyula és Magyar-Mannheimer Gusztáv festőművész, Malonyay Dezső és Szana Tamás író, kritikus. Mindnyájuk működésének fénykora nagyjából az 1890 és 1905–10 közötti időre tehető.”²

Dr. Elischer Gyula műgyűjteményének metszetanyaga kora egyik legjelentősebb kollekcója volt, melyből a századfordulón több száz Dürer és Rembrandt lap került vásárlás útján az Országos Képtár (a Szépművészeti Múzeum jogelődje) grafikai gyűjteményébe. A jelenleg is a múzeum tulajdonában található anyag alapján nem lehet megítélni a teljes gyűjteményt, és még kevésbé Elischer személyének jelentőségét, hiszen egy gyűjtemény nem műalkotások szeszélyes halmaza, hanem koherens egységre való törekvés eredménye, mely a gyűjtő habitusából fakad – Sinkó Katalin találó megfogalmazása szerint: „egy ember szellemi portréjának lenyomata”.³ A műgyűjtemények többsége előbb-utóbb felbomlik, anyaguk szétszóródik, ahogy az Elischer gyűjteménnyel is történt. Ekkor nemcsak egyes alkotások vesznek el, akár örökre, de a gyűjtő szellemisége is. Egy gyűjtemény rekonstruálásához a művekre utaló információk mellett elengedhetetlenül szükséges a gyűjtő személyiségének minél szélesebb körű megismerése, életútjának, tevékenységének feltérképezésével. A kutató – bízva a szerencsében, a véletlenben és a fellelhető dokumentumokban – a tényekre alapozva próbál meg összerakni egy már elfeledett gyűjteményt, és felidézni annak az embernek a szellemiségét, aki mindezt létrehozta. Ez egy puzzle kirakásához hasonlítható, azzal a különbséggel, hogy a dobozban csak a legkritikább esetben található meg a kép összes darabkája.

Elischer Gyula egyetemi tanár a századforduló hazai orvosi közéletének ismert és köztiszteltben álló egyénisége volt, tudományos cikkei és értekezései szakfolyóiratokban jelentek meg, de hivatása mellett tanult zenész, műkedvelő festő és nem utolsósorban kiváló műgyűjtő volt. Aktív szerepet vállalt kora kulturális életében, főleg a képzőművészet területén, de sokrétű érdeklődése az irodalom műfajára is kiterjedt. Ezt mutatja Herczeg Ferencnek⁴ küldött, 1904. szeptember 8-án kelt képeslapja, amelyben az író Bizánc című színdarabjának német nyelvű fordításáról számol be.⁵

A német származású Elischer család, mely eredetileg az Oelloescher⁶nevet viselte, már a 17. század végétől, a ma Szlovákiához tartozó Gölnichányán élt. Ott született Gyula nagyapja, Elischer Boldizsár (1794–1831), aki mészáros mesterséget folytatott Eperjesen. Repaszki Annával kötött házasságából három fia született: a később ügyvédként Budapesten praktizáló és egyetemi tanárként működő Boldizsár (1818–1895), a korán meghalt ügyvédjelölt Gábor (1828–1852) és a középső fiú, Károly (1822–1885), aki kiváló zongorista volt és Lipcsében tanult zenekiadást. Ő a kassaiak kapitányaként vett részt az 1848-as szabadságharcban, amiért öt év várfogságra ítélték, melynek egy részét Krakkóban töltötte le. Kassára visszatérve megalapította az Elischer & Haltenberg céget, mely egész Európában ismert volt a „Kassai Sódar” nevű hústermekről. Az üzleti tevékenység mellett a zenéhez sem maradt hűtlen; barátságot tartott korának több kitűnő zenészével, és nevét ott találjuk a Magyar Zeneakadémia alapítói között. Elischer Károly 1845-ben vette feleségül Okrukszky Károly ügyvéd lányát, Laviniát (1826–1910), akitől hat fia született. A legidősebb, Elischer Gyula Eperjesen született 1846. október 15-én. Elemi és középiskoláit szülővárosában és Kassán végezte, majd a bécsi egyetemen szerzett orvosi diplomát 1871-ben. Doktorrá avatása évében feleségül vette egy eperjesi kereskedő lányát, Thrór Vilmát (1847–1923), akitől később két fia született: az orvosi pályát választó Gyula Károly (1875–1929) és az ügyvéddé lett Vilmos (1877–1938). A házaspár az esküvő után Budapestre költözött.⁷ Elischer 1871-től a Kórszövetségi Tanszéket vezető Scheuthauer doktornál asszisztens, majd 1873 és 75 között gyakornok lett Korányi Frigyes klinikáján, ahol végleg a nőgyógyászat mellett döntött. Választott szakterületének tanulmányozására állami ösztöndíjjal külföldre utazott, két évig képezte magát németországi és londoni klinikákon. Hazatérése után, 1877-ben magántanári képesítést nyert nőgyógyászatból, és a Budapesti Tudományegyetem klinikáján vállalt tanári állást. 1884-től a Vöröskereszt Erzsébet-kórházának, majd a Poliklinika nőgyógyászatának főorvosa volt. 1893-ban nevezték ki a székesfőváros kezelésében lévő Szent Rókus-kórház IV. számú Szülészeti és Nőgyógyászati Osztályának főorvosává, mely tisztséget egészen haláláig betöltötte.⁸

Gyógyító és oktató munkája mellett több szakmai szervezet munkájában vett részt, többek között tagja volt az Országos Közegészségügyi Egyesületnek, a Budapesti Orvosi Körnek, a Kórházi Orvos Társulatnak, a Magyar Nőorvos Társaságnak, a Budapesti Orvosszövetségnek. Pénztárnoka volt a Budapesten rendezett VIII. Nemzetközi Közegészségügyi (1894) és az 1909-es XVI. Nemzetközi Orvosi Kongresszusnak. A Semmelweis-emlékbizottság tagjaként jelentős szerepe volt a Semmelweis szobor felállításában, amiért 1909 nyarán a Berán-féle ezüstplakettet vehette át.⁹ Ez nagy elismerés volt, mivel rajta kívül ezt a fokozatot csak hat személy kapta meg. Szakmai munkája elismeréseként az orvostudományi tanártestület javaslatára 1895-ben rendkívüli tanári címmel ruházták fel, majd 1898-ban a Vöröskereszt körül szerzett érdemeiért a III. osztályú Vaskoronarenddel tüntették ki.¹⁰ 1903. április 5-én „Elischer Gyula dr.-nak a Budapesti tudomány-egyetem rendkívüli tanárának és a Szt. Rókus-kórház főorvosának és törvényes utódainak a közegészségügy terén szerzett érdemei elismerésül ő Fensége a király a magyar nemességet adományozta.”¹¹ Ekkortól viselte a thurzóbányai előnevet, amely egy Gölnichánya melletti kis arany- és rézbánya nevéből ered. A nemességhez járó címet a gyűjtő közeli barátja, a festő Benczúr Gyula tervezte, melynek egyik vázlata a mai napig fennmaradt.¹²

A Budapesti Orvosszövetség alelnökeként meghatározó személyisége volt a szövetség védnöksége alatt 1902-ben, a Műcsarnokban megrendezett kiállításnak. „Ez év tavaszán az Orvosszövetség alelnöke

id. dr. Elischer Gyula tanár indítványára elhatározta, hogy özvegyeinek és árváinak segélyalapja javára magántulajdonban lévő régi és modern képekből és szobrokból álló műkiállítást rendez. Az indítványozó a külföldön is ismert jeles és fáradhatatlan gyűjtő és műbarát, meg volt győződve arról, hogy sok műkincs van a fővárosban, mely a nagyközönség előtt még ismeretlen”.¹³ Az Orvosszövetség tagjaiból alakult végrehajtó bizottság elnökeként Elischer levélben kereste meg a gyűjtőket. „Az Országos Képzőművészeti Társulat igazgatóságával való megállapodásunk alapján 1902. évi szeptember hó 20-tól 1902. évi november hó 1-ig a városligeti Múcsarnok helyiségeiben és egy ezen alkalomból felkért művészbizottság támogatásával, kiállítást óhajtunk rendezni a magántulajdonban lévő műrekekből. E kiállítás érdekében kérjük, hogy marandó becsű képeit és szobrait vagy egyéb műtárgyait tárlatunk tartamára kölcsön adni kegyeskedjék. (...) A tárgyakra nézve a bizottság kritika nélkül elfogadja és közli a bejelentett műtörténelmi s egyéb adatokat.”¹⁴ A műalkotások vizsgálatának mellőzése helyes megoldásnak bizonyult, mivel nem elriasztani, hanem megnyerni akarták a gyűjtőket. A korabeli Vasárnapi Újság cikkírója is hasonló álláspontot képviselt: „A rendezőség helyesen cselekedett, midőn nem bocsátkozott műbírálatokba, tegyék ezt a műkritikusok s igazítsák helyre, ha helylyel-közzel egy nagyhangzású, de tévesen alkalmazott névvel találkozunk.”¹⁵ Néhány kritikus meg is tette ezt, például Diner-Dénes,¹⁶ de voltak, akik inkább a kiállítás korszakos jelentőségét hangsúlyozták, mint Lyka Károly a Művészet hasábjain. „Talán sohasem nyílt meg fővárosunkban képkiállítás, a mely annyira fölszigázta volna érdeklődésünket, mint a Budapesti Orvos-Szövetség műtárlata, a mely szeptember elejétől fogva két hónapon át a Múcsarnokba vonzotta a közönséget. Szegény árvák és özvegyek felsegítésére rendezték s a nemes cél a legóvatosabb műbarátok gyűjteményéből is meg tudta szerezni a féltett kincseket, a melyek, szám szerint mintegy 870 darab, elfoglalták a Múcsarnok összes kiállítási helyiségeit. A szövetség végrehajtó bizottságának, de legfőképen dr. id. Elischer Gyulának érdeme hogy most egyszeribe megösmersedtünk a főváros képgyűjtőivel. Általában csak néhány gyűjtő képtára volt eddig ismeretes, a többi elrejtőzött a nyilvánosság elől, nem nagyon mutogatta kincseit, nem beszéltetett róluk. S most íme a kiállítás katalógusa arra tanít minket, hogy szép fővárosunkban legalább százharminc olyan műbarát él, a ki rendszeresen gyűjti a műtárgyakat.”¹⁷ A kiállításon Elischer saját gyűjteményéből is szerepelt néhány alkotás.¹⁸ A Múcsarnoki esemény megszervezésén túl Elischer Gyula széleskörű kulturális tevékenységet fejtett ki a Műbarátok Köre és az Országos Képzőművészeti Tanács tagjaként is.

A Műbarátok Köre 1890-ben alakult irodalmi és művészeti egyesület volt, célja a nemzeti irodalom és művészet iránti érdeklődés felkeltése; előadásokat, kiállításokat, hangversenyeket rendezett. Elischer Gyula a tagjegyzék szerint 1903 elején lépett be a több mint háromszáz főt számláló körbe (tagjegy száma: 334), melyben hamarosan választmányi tisztséget töltött be.¹⁹ A Kör helyiségében már a belépése évében kiállítást rendezett a saját gyűjteményében lévő Rembrandt rézkarcokból,²⁰ amelyhez katalógus is készült.²¹ A tárlathoz kapcsolódóan két előadást tartott a kör tagjai számára „Rembrandt és ritkább grafikai alkotásai” címmel,²² amelyről fennmaradt vázlata alapján alkothatunk képet:

„A 17. század legnagyobb hollandi festőművészeinek életrajza elég ismeretes, miért előadó ezt mellőzve inkább Rembrandt magas művészi felfogásának, kedélye mélységét és rajzbeli nagy művészetét kimutató rézkarcairól kívánja azokat bemutatni, melyek ritkaságuk folytán nem igen kerülnek közszemlére; és melyeknek eredetiben való bemutatása a művészi alkotások elmélyedő tanulmányozását célozza. Előadó értekezik

a nyomások különféle állapotairól, és kiemeli a gyűjteményben levő próba lenyomások unicumait és általában a Rembrandt korában kezdődő gyűjtés történetét. Ezek után áttér Rembrandt minőségi fejlődésére, tanoncz éveire. Értekezik a Hollandi, különösen amsterdami mind politikai, mind társadalmi viszonyokról és ezeknek Rembrandtra való kihatását fejtegeti. Rembrandt kortársainak szellemi életét ismerteti, előadja mily befolyással volt művészünkre a Biblia ismerete, melyet mint mennonita követő nem csak tökéletesen tanult, de egészen új felfogással műveiben kitárt. Rembrandtot a megszokott renaissance-beli modorral szemben, mint az új irány áttörését bemutatva, szól a mesterről mint arckép és tájképfestőről. A művész életének utolsó szakaszai ismertetése után előad a rézkarcok gyűjtésére tér át; fejtegeti miképpen vándorolnak a műkincsek a privat gyűjteményekből kifelé három század óta, hogy végre a nyilvános gyűjteményekben össze-sítve culturalis missiójukat befejezzék. A katalogizálás fontosságának részletbeni ismertetése után, Elischer rövid bírálóba bocsátkozik a mester műveinek valódisága iránt; szól a tanítványi és a kétes lapokról és végre áttér az egyes kifüggesztett lapok ismertetésére. A nagy szakértelemmel és ízléssel kiadott, és Rembrandt 4 karcainak másolatával díszített katalogus 58 számából kiemeljük mint különlegességet: Lázár feltámadását, Rembrandt arcképét a sólyommal, ugyan ilyet rajzolva, Krisztus bemutatását, Az irgalmas szamaritanus, A phoenix, Omval látképe, Jan Lutma, Asselijn első nyomásait, Rembrandt anyja arcképét (a mester első) és a Nyilat tartó nőt (a mester utolsó) karcát; végre a Három kunyhó tájképét, a gyűjtemény nagy ritkaságú első lenyomat kiválóságát.”²³

Elischer az előadáson elmondottakra alapozta azt a Rembrandt tanulmányát, amely 1903 júniusában jelent meg a Pester Lloydban.²⁴ 1906. március 30-án egy másik 17. századi holland művész, Adriaen van Ostade munkásságáról tartott előadást a kör tagjainak, melynek illusztrálására a tulajdonát képező Ostade metszetek szolgáltak.²⁵ Mint látható, Elischer gyűjtői tevékenységének szerves részét képezte az elméleti, művészettörténeti kérdésekben való elmélyülés. Tervezte a grafikagyűjtés kézikönyvének megírását, amelyhez sok érdekes anyagot gyűjtött össze a művek hátoldalán található gyűjtői jelzésekről. Feljegyzéseit már özvegye bocsátotta az ismert tudós és gyűjtő, Frits Lugt rendelkezésére, aki ezeket felhasználta a gyűjteményi jelzéseket feldolgozó munkájában, melyben Elischer Gyula a 807. sorszám alatt szerepel.²⁶

Elischer hat évig volt tevékeny tagja a Műbarátok Körének, távozásának oka az elnökségnek 1908. december 30-án írt leveléből derül ki:

„Tekintetes Elnökség!

Az utolsó évadban meggyőződtem arról, hogy foglalkozásomat a t. Kör munkálkodásával semmiképpen nem bírom összeegyeztetni. Nehogy pedig terminus elszalasztása miatt differenciákba jöjjenek, kényszerülök a Tekintetes Elnökséget arra mély tisztelettel kérni, hogy engem – a mint a kötelezettségem ill. a három évi időm lejár, a tagok sorából törölni szíveskedjék.²⁷ Ezen alkalommal, – hivatkozva a már egyszer előadottakra, de különösen a XVI. orvosi congressus által én reám, mint pénztárosra háruló nagy munkára – a választmányi tagságról is kényszerülök lemondani, – biztos vagyok benne hogy a Kör tagjai között elég fog találatni ki helyemet jobban és munkálkodás által fogja betölteni. Fogadja a Tekintetes Elnökség külön tiszteletem kifejezéseit, maradván kiváló nagyrabecsüléssel, alázatos szolgája, id. Elischer Gyula”²⁸

A tagságról való lemondásban valószínűleg nemcsak a közelgő szakmai kongresszus játszott szerepet, de egyre romló egészségi állapota is.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Tanácsot 1871-ben hozták létre, a képzőművészet felvirágoztatására. Szervezetileg a Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium művészeti ügyosztályához tartozott. A kultuszminiszter által kinevezett tagoknak jelentős befolyásuk volt az állami műtárgyvásárlásokra, amiért a tanács nem egyszer került a kritikák középpontjába. „Botránys esetek további elkerülésére Wlassics Gyula²⁹ 1901-ben végül is újjászervezte az Országos Képzőművészeti Tanácsot. Ennek a szervezetnek az lett a feladata, hogy tanácsaival támogassa döntéseiben a minisztert. Az új szervezeti szabályzat szerint a Tanács élén a mindenkori miniszter állt, s örökös tagjaivá lettek mindazon művészek is, akik 1886-tól kezdődően elnyerték az állami aranyérmeket.”³⁰A szakosztályok keretében működő tanácsban a művészek mellett politikusok és közéleti szereplők is helyet kaptak. Elischer Gyula az átszervezés után, 1902-ben lett tagja a festőművészeti szakosztálynak, számos prominens személyiséggel együtt.³¹ Hét éven keresztül vett részt a szakosztály munkájában, melynek döntései jelentős hatással voltak a kor kulturális életére, de ennek mértéke a dokumentumok hiányában ma már megítélhetetlen.³²

Elischer Gyula nemcsak sokrétű és fáradhatatlan tevékenységével írta be nevét a kor kultúrtörténetébe, de nagylelkű ajándékozása révén is. Ügyvéd nagybátyja, Elischer Boldizsár németországi tanulmányai alatt kezdett el Goethe kéziratokat, relikviákat gyűjteni, és évtizedek során Európa egyik legjelentősebb anyagát hozta létre ebben a tárgykörben. 1895-ben bekövetkezett halála után a gyűjtemény Elischer Gyula tulajdonába került, aki még abban az évben levelet írt Wlassics Gyula Vallás- és Közoktatásügyi miniszternek, felajánlva az anyagot az állam számára.

„Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Nagybátyám, Elischer Boldizsár úr, folyó év március hó 25-én elhalálozván végrendeletében reám hagyta, a tőle több mint 40 éven át kiváló szakértelemmel és valódi odaadással összeállított Goethe-gyűjteményt, azzal a megbízással, hogy az ő szelleméhez és utasításai értelmében tetszés szerint rendelkezsem vele. (...) Boldogult Nagybátyám szándékainak megfelelően, kegyeletes, hogy én e gyűjteményt semmi szín alatt el nem adom, feltéve, hogy szeretett hazámnak szolgálatot tehetek vele.(...) A föntiekben előadtam feltételeimet, melyek mellett kész volnék hazám valamelyik kulturális közintézetének Goethe gyűjteményemet átengedni. Miután pedig teljesen meg vagyok győződve, hogy e gyűjtemény elhelyezésére, megőrzésére, rendben tartására és a nagyközönségnek hozzáférhetővé tételére megfelelőbb és alkalmasabb közintézmény nincs, mint a Magyar Tudományos Akadémia, bátorkodom Excellenciádhoz azon tiszteletteljes kérelmet intézni, méltóztassék engem kegyesen értesíteni, hajlandó lenne-e feltételeim elfogadása mellett a gyűjteményt tőlem elfogadni, s azt a Magyar Tudományos Akadémiának tulajdonába átadni, mely esetben kötelezem magam a fentnevezett gyűjteményt az Akadémia könyvtárának, és a 2000 frtnyi alapítványomat az Akadémia pénztárába közvetlenül beszolgáltatni.

Kegyes válaszát kérve, maradtam hódoló tisztelettel.

Excellenciádnak alázasos szolgálja:

Dr. Elischer Gyula

Budapest, 1895. június hó 10-én”³³

Az Akadémia épületében 1896 májusában nyílt meg a Goethe-szoba, ahol a másfélezer kötet könyvből, kéziratokból, metszetekből, kortársak leveleiből, kottákból, a karlsbadi ásványgyűjteményből és az egyéb

tárgyi emlékekből álló gyűjteményt elhelyezték. Az anyag 4100 darabból állt, a Heller Ágost által készített katalógus szerint.³⁴

Elischer Gyula 1909-ben bekövetkezett haláláról több újság is megemlékezett, többek között az Orvosi Hetilap: „A budapesti orvosi kar egyik kiválósága, Elischer Gyula dr. szeptember 28-án hosszas betegség után meghalt. Benne a fővárosi orvosok egyik legszeretettelőbbjébe szállott sírba, ki nagy általános műveltsége s az emberi művelődés legkülönbözőbb irányai iránt való élénk, activ érdeklődése mellett tudományát mindvégig kötelességtudással és szeretettel ápolta, és korábbi éveiben értékes adatokkal gyarapította is. (...) Hivatalos teendői, irodalmi munkássága s kiterjedt orvosi gyakorlata mellett időt talált arra is, hogy a művészetekkel foglalkozzék. Jeles zenész volt, de élete utolsó évtizedeiben különösen a festészet és reprodukív művészet iránt érdeklődött s e téren mint autodidakta elsőrangú szaktekintélyképezte ki magát. Szenvédelyes gyűjtő volt. (...) Emlékét kegyelettel és tisztelettel fogjuk megőrizni.”³⁵

Az Elischer gyűjtemény, a kor más gyűjteményeihez hasonlóan, vegyes képet mutatott, amit jól szemléltet az Elischer Gyula dolgozószobájáról készült korabeli fényképfelvétel.³⁶ A bejárati ajtó feletti polcon kerámia- és üvegtárgyak, a könyvszekrény tetején porcelánfigurák, az íróasztalon kisplasztikák, a falakon olajfestmények és miniatűrök láthatók. A szobában lévő szobrok egyike Európa, a másik a Szabin nők elrablását ábrázolja Giambologna kompozíciója után. A gyűjtemény enteriőrben való elhelyezésére a 19. század utolsó harmadában divatba jött, ún. Makart-stílusú³⁷ lakberendezés a jellemző, mely a korábbi stílusjegység és áttekinthetőség helyett a különböző korokból származó művek zsúfolt és aszimmetrikus elrendezésre törekedett. Az Elischer gyűjteményben lévő műtárgyakról (néhány kisplasztika kivételével) semmilyen írásos anyag nem került elő, de 70 körüli festmény és több mint 500 metszet elég jól dokumentálható. A miniatűrök száma is jelentős lehetett, mivel a Műbarátok Köre által 1902 áprilisában megrendezett „Szelenca, óra és miniatűr” kiállításon Elischer nagyobb önálló anyaggal vett részt, de ennek összetétele ismeretlen.³⁸

A gyűjteményben szerepelt egyedi alkotásokról a legtöbb információt az Elischer Gyula által írt GYŰJTEMÉNYI LISTA tartalmazza (I. Melléklet).³⁹ Festmények, metszetek és rajzok, bronz- és szoborművek kategóriákba osztva sorolja fel a műveket; a legtöbb tételnél szerepel a művész neve (a keresztnév általában csak kezdőbetűvel jelölve), az alkotás címe, a technika (a méret nem) és az érték, mely koronában van meghatározva. A metszetek országok szerint vannak csoportosítva, mint például német, vagy olasz iskola, de nincsenek részletezve. A dokumentumon évszám nem szerepel, de keletkezésének legvalószínűbb dátuma az 1900 és 1902 közötti időszak. Ezt egyrészt Benczúr Gyula Elischer doktorról festett portréja támasztja alá, mely 1900-ban készült (Lista 1). Másrészt az Orvosszövetség szervezésében a Műcsarnokban megrendezett kiállítás katalógusa szerint Elischer fiai tulajdonában olyan alkotások is voltak, melyek szerepelnek a listában. Ilyen például Gerbrand van den Eeckhout tollrajza (Lista 63), mely Elischer Vilmos, vagy Rudolf Alt akvarellje (Lista 71), mely ifj. Elischer Gyula neve alatt szerepel a katalógusban. A művek nyilván ajándékozási útján kerültek a fiúk birtokába, melyre csak a kiállítás 1902-es megnyitása előtt kerülhetett sor.

A GYŰJTEMÉNYI LISTA 68 olaj vagy akvarell képet sorol fel tételesen, melynek több mint a fele magyar művész munkája. Többségük Elischer kortársa volt, mint például Benczúr Gyula, Brodszky Sándor, Ligeti Antal, Spányi Béla, Zichy Mihály, de hangsúlyt láthatóan a Markó család és Mészöly Géza festészete kapott. A gyűjtemény

ménybe nemcsak Elischer vásárlásainak eredményeként kerültek művek, hanem örökség és házasság révén is. Ez utóbbira a legjobb példa August Piepenhagen három festménye, melyek Elischer felesége tulajdonai-ként szerepeltek az Orvosszövetség 1902-ben megrendezett kiállításán.⁴⁰ Az örökségből származó művekre elsősorban családi vonatkozású képek nyújtanak bizonyosságot. Az Elischer nagymamát (Lista 53) és a Goethe relikviákat gyűjtő Elischer Boldizsárt (Lista 54) ábrázoló portrék nyilvánvalóan családi eredetűek, ahogy Flandorferné arcképe is (Lista 52). A festmény bizonyára Elischer Boldizsár felesége, Flandorfer Vilma által került a gyűjteménybe. A téma miatt könnyen elképzelhető továbbá, hogy Johann Nepomuk Geiger osztrák festő Goethét ábrázoló festménye (Lista 10) szintén Elischer Boldizsár anyagából származik. A külföldi művészek képei közül igen érdekes története van a Thomas Lawrence által festett, Metternich herceget ábrázoló portrénak (Lista 34), melyre az örökös, Elischer Vilmos 1936-ban írt feljegyzése derít fényt.

„A kancellárnak az utolsó felesége egy gróf Zichy Ferraris leány volt, aki viszont nagynénje volt a Budapesten meghalt Zichy Ferraris Lajos és Zichy Ferraris Manó grófoknak. Lawrence a kancellárt portraizozta és ezen portraiznak színes vázlatát képezi ez a kép. Erről készített Lawrence 3 teljes nagyságú portraiz, melyek közül: az 1. A Ballhausplatzi minisztériumban Wienben, a 2. A Windsor-i kastélyban, a 3. Amerikában van. Az kétségtelennek látszik, hogy a színes vázlatot a kancellár özvegyétől ismét a Zichy Ferraris grófi család örökölte. És így került az Zichy Ferraris Manó gróf tulajdonába. Zichy Ferraris Manó felette nyegle és haszontalan ember volt, aki végül is mint teljesen lecsúszott és tönkrement ember pusztult el. Az 1900-as évek elején a Deák-Ferenc utcában lévő lakásának az egész berendezése árverésre volt kitűzve és ez az árverés meg is tartatott és az egész lakás-berendezés eladatott. A lakáson lévő ingók közül bizonyos tárgyakra Dr. Elischer Gyula egyetemi rk. tanár is árverelt. Többek között árverelt erre a képre is. A kép ugyanabban a keretben volt, mint amelyben ma is van és a képből, amely egy kandalló fölött függött, jóformán semmit sem lehetett látni, annyira belepte a korom, füst és por. Elischer tanárnak a keret tetszett és tulajdonképpen azt kívánta megvenni. Miután a képből mit sem lehetett látni, a kép keretestül együtt nevetséges kikiáltási áron szerepelt és 5 – 10 korona közötti összegben maradt Elischer tanáron, aki hazatérve szappanos vízzel maga kezdte lemosni a képet és midőn a kancellár contourjai kirajzolódtak, visszaemlékezve a Ballhausplatz-i Metternich képre, abbahagyta a mosást és a képet az öreg Baerhez vitte el. Ez azután legi artis kimosdatta a képet, amelyet ebben az állapotában azután kétségtelen Lawrence színes vázlatnak minősítettek. A kép az angol repräsentativ kiállításon is ki volt állítva, amikor az ott kiállított más Lawrencekkel is össze volt hasonlítható és ezen összehasonlítás után sem merült fel kételkedő szó arravonatkozóan, hogy az bár nincs signálva, nem volna eredeti Lawrence.”⁴¹

Elischer Vilmos az eredetiség kérdésében kikérte Petrovics Elek művészettörténész véleményét, aki 1914 és 1935 között a Szépművészeti Múzeum főigazgatója volt.

„Kedves Barátom!

A tulajdonodban lévő Metternich arckép, melyet szíves voltál tanulmányozás végett nekem átadni, nagyon érdekelt. Összehasonlítva azt Thomas Lawrence Metternich herceg kancellárról festett, Bécsben lévő képnek reprodukciójával, megállapítható volt, hogy a tulajdonodban lévő kis kép a bécsi festménnyel majdnem teljesen megegyezik. Lényegesebb eltérés csak a karosszék támlájában mutatkozik. Ugyanis a bécsi kép reprodukcióján határozottan ki lehet venni a széktámlának fakeretét, a Te képeden ellenben ez hiányzik.

Elischer Gyula dolgozószobája a Petőfi téri lakásban (mgt.)

Benczúr Gyula: Dr. Elischer Gyula arcképe (mgt.)

Mivel azonban éppen a támlásszéknél a restaurációval kapcsolatban történt többféle javítás nyomai látszanak, feltehető, hogy ugy az a különbség, mint néhány más, a ruha rajzában még megállapítható kisebb eltérés a restaurációnak következménye. Ami a tulajdonodban lévő kép művészi kivitelezését illeti, az egészen kiválónak mondható. A kép olyan biztonsággal van festve, kezelése olyan bravuros és szabad, egyes részletekben /: így különösen a balkéz, a fül stb. ábrázolásában:/ olyan finomságokat mutat, hogy a festmény a mester sajátkezű munkájának benyomását kelti, s azt a nézetet érlelte meg bennem, hogy Lawrence által készített kis példányról van szó. Legközelebbi bécsi tartózkodásomat fel fogom használni arra, hogy az ott lévő festményt megtekintsem és ezzel mostani véleményemet ellenőrizzem, azonban nem tartom valószínűnek, hogy ez a szemle fent előadott nézetemnek megváltoztatását eredményezze.

Régi barátsággal igaz híved Petrovics Elek.⁴²

A festmények és az akvarellek száma az említett 68 darabot bizonyára jóval meghaladta, erre utal Elischer megjegyzése a lista végén: „Ezeken kívül 79 darab festmény, rajz és szobormű, különböző tárgyak mindegyike 50 korona alatti értékben.” Ezek közé tartozhattak azon alkotások, melyeket a KIEGÉSZÍTŐ LISTA tartalmaz (III. Melléklet). A jelenleg a Magyar Nemzeti Galéria grafikai gyűjteményében lévő Zichy Mihály Barátnők című akvarelljét (Kieg. Lista 2) Géber Antal⁴³sorolja az Elischer gyűjteménybe⁴⁴; a Greguss Imre műveinek lajstromát elkészítő Lyka Károly pedig egy 1892-ben készült alkotást (Kieg. Lista 3).⁴⁵

A GYŰJTEMÉNYI LISTÁBAN szereplő kisplasztikák közül Kövesházi Kalmár Elza Mefisztóját (Lista 94) Elischer valószínűleg 1901-ben vásárolta, amikor a mű 120 koronás eladási áron szerepelt a Műbarátok Köre egyik kiállításán.⁴⁶ (Az alkotás a dolgozószobát ábrázoló fényképen, az íróasztalon álló két gyertyatartó között látható.) Ezzel szemben két rajz megszerzésének időpontja pontosan meghatározható. Elischer Gyula a bécsi Artaria 1896 májusában megrendezett árverésén vásárolta meg a Rembrandt iskolának tulajdonított, Az irgalmas samaritánus című bizsterrajzot (Lista 62) és egy másik 17. századi tollrajzot, a már korábban említett Eeckhout kompozíciót (Lista 63).⁴⁷ Ezekon kívül tételesen csak négy rajz található a listában – Feszty Árpád, Simay Imre, Zichy Mihály és az egyik Carracci műve –, a többit a „kézi rajzok” csoportjában említi a gyűjtő, mindenféle részletezés nélkül. A rajzok mennyiségét csak az 1904-ben készült, s az ELISCHER FÉLE RÉZMETSZETGYŰJTEMÉNY ÁLLOMÁNYA⁴⁸címet viselő dokumentum határozza meg hatvan darabban (II. Melléklet). Géber Antal szerint, „a gyűjtésnek zömét XVII–XVIII századi olasz és németalföldi mesterek alkotásai tették ki.”⁴⁹Ezt támasztják alá azok a magángyűjteményben található rajzok (Kieg. Lista 6–7), melyek a gyűjtő unokája, Elischer Edit⁵⁰szerint egyértelműen Elischer Gyula gyűjteményéből származnak. Az ismeretlen férfi portré valószínűleg flamand vagy francia művész alkotása. Az 1620-as években, Rómában készült „Tivoli táj pásztor párral” a holland Bartholomeus Breenbergh munkája, aki éveket töltött tanulmányúton Itáliában. A mű jelentőségét növeli, hogy a művésznak egy szinte teljesen azonos rajza található a New York-i Metropolitan Museum gyűjteményében. A különbség mindössze annyi, hogy a tájban nem szerepelnek pásztorok és állatok. Ez az eltérés azonban egy későbbi belerajzolás eredménye, amelyre a Művészettörténeti Értesítőben 1983-ban megjelent tanulmány világít rá. „Elképzelhető, hogy a mesternek kedve támadt Rómából hazatérte után alakokat és állatokat bealkotni ... E feltételezések ellen szólnak az utólagos lavírozások és tollrajzolások Breenbergh-től eltérő sajátosságai, amelyeket sorra vettünk. Ennek végleges eldöntése további szakvizsgálatot igényel azzal együtt, hogy a táj kidolgozásának finomsága Breenberghnek tulajdonítható.”⁵¹

Bartholomeus Breenbergh: Tivoli táj pásztor párral (mgt.)

Ismeretlen művész: Férfi portré (mgt.)

A gyűjtemény legfontosabb részéről, a nemzetközileg is jelentős metszetanyagról a GYŰJTEMÉNYI LISTA csak nagyon szűkszavúan nyilatkozik, ennél valamivel több információt tartalmaz az 1904-ben készült az ELISCHER FÉLE RÉZMETSZETGYŰJTEMÉNY ÁLLOMÁNYA, amely „circa” 1300 darabban határozza meg a lapok számát, de „számszerint több, mivel a seriesek egy darabnak vannak számítva”.⁵² A felsorolás természetesen nem tartalmazza azt a Dürer anyagot, melyet Elischer Gyula 1900-ban ajánlott fel megvételre az Országos Képtárnak. Ezek a metszetek jelentős hiányt pótolnak a közgyűjteményben, ez derül ki Térey Gábor⁵³1900. május 19-én a Vallás- és Közoktatásügyi miniszterhez címzett leveléből. „Sajnálatos hiány volt eddig az Országos Képtár grafikai gyűjteményében, hogy a Dürer-féle rézmetszet-collectióból egyrészt a legnevezetesebb lapok hiányoztak, másrészt a meglévőeknek nagyobb része nincs oly állapotban, melyek egy nyilvános gyűjtemény színvonalának megfelelné.” A továbbiakban javasolja a gyűjtő által kért 30.000 koronáért az anyag megvásárlását, mivel most „a piac jelenlegi áraihoz képest igen olcsó áron juthatunk az Elischer Gyula dr. főorvos, egyetemi tanár egy lap kivételével teljes Dürer-féle metszetgyűjteményéhez”.⁵⁴ Az állam igen kedvező fizetési konstrukcióban vásárolta meg a 119 lapból álló kollekción (IV. Melléklet), mivel az összeget négy részletben, három év alatt fizette ki.⁵⁵ A gyűjtemény valódi értékére világít rá a Műcsarnok című lap névtelen írója: „A kormány 30.000 koronát fizetett érte, ami nem tulságos magas ár, ha tekintetbe vesszük, hogy két héttel ezelőtt árverezték el Stuttgartban a Cornill d’Orville-féle ennél kisebbszabású gyűjteményt s ezért 57.000 márkát, vagyis 68.000 koronát fizettek a műbarátok.”⁵⁶

Az Országos Képtár még abban az évben nagyszabású Dürer grafikai kiállítást rendezett, ahol már láthatók voltak az Elischer gyűjteményből vásárolt lapok, sőt a katalógus megírásában Elischer maga is tevékeny részt vállalt. A kiállításon szerepelt néhány olyan, Dürer személyére vonatkozó, más művész által készített metszet és litográfia⁵⁷, amelyeket szintén Elischer Gyulától vásárolt az Országos Képtár 1900 júliusában, öt Dürer fametszet és A nagy fortuna című rézmetszet első fázisának levonatával együtt.⁵⁸ (V. Melléklet) A kiállítás katalógusának előszavában Térey külön kitér a gyűjtő személyére: „Évek hosszú során át nagy szeretettel és műértelemmel gyűjtötte Dr. Elischer Gyula egyetemi tanár úr Dürer rézmetszeteit, látható volt a külföld minden Dürer-aukcióján, gyakorlott szemét semmi sem kerülte ki, nem kímélt fáradságot, hogy a legszebb levonatokat vásárlás és csere útján megszerezze. Az évek folyamán így gyűjtötte össze Dürer összes rézmetszeteit s hazafiságának volt köszönhető, a mi különben a Goethe-gyűjtemény adományozása alkalmával is megnyilatkozott, hogy a Dürer-gyűjtemény vétel útján az Országos Képtár tulajdonába ment át. (...) Köszönetet mondok Dr. Elischer Gyula egyetemi tanár úrnak, ki, miután gyűjteményétől megvált, még mindig meleg érdeklődéssel van iránta, s a 30–146. számokhoz a szöveget elkészítette.”⁵⁹

A már említett ELISCHER FÉLE RÉZMETSZETGYŰJTEMÉNY ÁLLOMÁNYA csak darabszámokat tartalmaz, „Rembrandt, Rembrandt tanítványok (Bol, Livens, Vliet), Rembrandt utánczók, Ostade, Németalföldiek, Németek, Franziák, Olaszok, Vegyes nagy folio, Vegyes kis folio, Dürer arczkép gyűjtemény, Kézi rajzok” felosztásban. Az összeállítás valószínűleg a teljes akkori grafikai gyűjteményt magában foglalta, melyet Elischer 1904-ben felajánlott az Országos Képtárnak megvételre. Ezt támasztja alá Térey Gábor és Meller Simon⁶⁰ jelentése a Vallás- és Közoktatásügyi miniszterhez. „A körülbelül 1300 darabból álló metszet és kézirajzgyűjteményének csupán egy része, a 431 lapból álló Rembrandt karckollekció bír az Országos Képtár metszetgyűjteményére nézve kiváló fontossággal, úgy annyira, hogy csak ezeknek megvételéről lehet szó. A felajánlott Elischer-féle

Rembrandt Harmensz. van Rijn: Jan Lutma
(Szépművészeti Múzeum, Grafikai Osztály, Ltsz.: 31619)

Albrecht Dürer: Szent Jeromos
(Szépművészeti Múzeum, Grafikai Osztály, Ltsz.:500)

gyűjteménynek ezen legjelentékenyebb részét a Rembrandt karcgyűjteményt összehasonlítottuk lapról lapra az Országos Képtár metszetgyűjteményében jelenleg őrizett 470 Rembrandt rézkarczal. Összehasonlításnak eredménye azt mutatta, hogy a mi gyűjteményünkben lévő hiányok pótlására az Elischer-féle gyűjteményből 163 lap szükséges, a melyek a gyűjteményünkben teljesen hiányoznak, vagy egy két esetben oly rossz példányokban vannak képviselve, hogy azok számba egyáltalában nem jöhetnek. Továbbá van az Elischer-féle gyűjteményben 82 olyan lap, melyek megvétele azért volna kívánatos, minthogy a mi jelenlegi példányaink sokkal gyengébbek s így ezeknek a jobbakkal való kicserélése által gyűjteményünk színvonalát jelentékenyen emelkednék. (...) Tekintettel arra, hogy a felajánlott Rembrandt rézkarcgyűjtemény, úgy lapjainak ritkasága és kitűnő állapota, mint az egyes lapoknak többnyire régi híres gyűjteményekből való származása folytán ma az egész világon létező Rembrandt magángyűjtemények között egyike a legkiválóbbaknak s hazánkban az egyetlen (...) a gyűjteménynek az Országos Képtár metszetgyűjteménye számára való megszerzését legmelegebben ajánlhatjuk”.⁶¹ A jelentéshez csatolt „A” melléklet az Elischer gyűjteményben lévő összes Rembrandt rézkarcot felsorolja Bartsch sorszámok⁶² és Rovinski état számok⁶³ szerint, megjelölve az Országos Képtár számára szükséges és kívánatos, összesen 245 darab lapot. A „B” mellékletben a gyűjtő a ritkább és értékeesebb karcokat ismerteti, míg a „C” mellékletben a lapok beszerzési árát, és az egyes metszetek különböző aukciókon elért eladási árát tünteti fel.⁶⁴

Térey leveleiből kiolvasható, hogy az Országos Képtár grafikai gyűjteményében jelentős lapok hiányoztak Rembrandt rézkarcoló munkásságából, de ezt láthattuk Dürer esetében is. Elsőre nehezen érthető, hogy a sokszorosított grafika területének e két meghatározó művésze miért volt ennyire alulreprezentálva abban a grafikai gyűjteményben, melynek magvát az 1871-ben megvásárolt nagyhírű Esterházy-gyűjtemény 3535 darab rajza és 51301 darab metszete alkotta. Ennek magyarázata, Meller Simon az Esterházy képtár történetét leíró munkájában található meg. „1855 január 1-étől kezdődőleg Joseph Altenkopf bécsi születésű festőt nevezte ki a herceg a képtár és metszetgyűjtemény kusztozának. A választás nagyon szerencsétlen volt. Altenkopf eladósodott, könnyelmű ember létére súlyos bajoknak vált okozójává. Már egy év múlva, 1856 február 12-én a herceg kénytelen erélyesen megróni őt, mert engedelem nélkül tetemes költséget okozó átalakításokat rendelt el a képtári helyiségekben. Pár hónap múlva Dunkl hercegi titkár Artaria üzletében egy Meckenem-metszetet nézegetve, meglátja rajta a félig kivakart hercegi bélyeget. A rögtön megejtett leltározás szomorú eredményt állapított meg; Altenkopf másfél évi működése alatt 40 festményt és nagymennyiségű értékes metszetet tulajdonított el a reábízott gyűjteményekből. A képek szerencsére kevésbé jelentékenyek s nem a kiállított, hanem a raktáron kezelt darabok közül valók voltak; annál érzékenyebb volt a metszetgyűjtemény megdézsmálása. 11 Schongauer, 21 Meckenem, 61 Dürer, 81 Lucas von Leyden, 98 Rembrandt lap hiányzott, hogy csak a legfontosabbakat említsük. Amellett Altenkopf éppen a legszebb és legértékesebb lapokat vette ki az illető mester oeuvre-jéből, úgy hogy a gyűjteményt színe-javától fosztotta meg. (...) A bűnösök elvették méltó büntetésüket, de az ellopott metszetek, sajnos, nem kerültek vissza a gyűjteménybe.”⁶⁵

Később Pulszky Károly⁶⁶ 101 darab Rembrandt rézkarcot vásárolt, amikor a létesítendő Szépművészeti Múzeum számára gyűjtött anyagot, de a mester összes rézkarcának megszerzése csak az Elischer gyűjteményből megvásárolt 245 darab Rembrandt rézkarcral vált teljessé. (VI. Melléklet) Elischer 92.000 koronát

Albrecht Dürer: I. Miksa császár arcképe
(C.G.Boerner, Leipzig)

Pieter Jode II.: Genovefa D'Urphe portréja, Van Dyck után
(Nagyházi Galéria)

(a lapok beszerzési ára plusz öt százalék) kért a Rembrandt rézkarcokért, ami nagyon jutányos összegnek tekinthető, mivel szakértelmét és hosszú évek gyűjtői munkáját az árban csak jelképes öt százalékban jelenítette meg. Az állam végül 90.000 koronáért vásárolta meg az anyagot, amely 1905 februárjában került kifizetésre.⁶⁷ Az Elischer gyűjteményből megszerzett rézkarcokkal a nagyközönség először 1908-ban találkozhatott a Szépművészeti Múzeumban megrendezett Rembrandt grafikai kiállításon. A tárlat kapcsán megjelent írásokból kiderül, hogy nem mindenki értett egyet a Rembrandt karcok megvásárlásával. „A rajzokon kívül kiállított a mester 149 eredeti rézkarcza is, és pedig többnyire igen jó levonatokban, amelyek túlnyomórészt a Pulszky Károly vásárlásaival és az állam által 1904-ben megszerzett dr. Elischer Gyula-féle kollekcióval jutottak a múzeum tulajdonába. (...) Bizonyára őszinte örömet kelt mindenfelé, hogy a Szépművészeti Múzeumban végre ilyen jelentékeny Rembrandt-kiállítás létesülhetett. S ennek az útját legnagyobb mértékben az imént említett 1904. évi nagy vásárlás egyengette, a melyért tudvalevően utólag támadások érték az akkori közoktatásügyi minisztert és közvetve a Szépművészeti Múzeum grafikai osztályának jelenlegi vezetőségét – részben a vétel drágasága miatt, részben pedig azért, mert Rembrandt velünk, magyarokkal semmiféle nemzeti kapcsolatban nem áll s így bennünket csak másodsorban érdekel. Nos, nyugtassa meg az illetők lelkiismeretét, hogy az akkor megvett lapok ma legalább kétszeresét, háromszorosát érik meg az értük fizetett összegnek s hogy elvégre az igazi magyar műértő előtt is csak mellékes szerepet játszhatik az a körülmény: vannak-e valamely kiváló műtárgynak bennünket érintő nemzeti vonatkozásai vagy sem.”⁶⁸

A múzeum számára megvásárolt Dürer és Rembrandt metszetek tételes felsorolását egyrészt a Szépművészeti Múzeum leltárkönyvei⁶⁹, másrészt az Elischer Gyula által készített „Collection Elischer, Albrecht Dürer”⁷⁰ és az „Elischer-gyűjtemény, Rembrandt Harmensz van Ryn”⁷¹ című összeállítások leírókartonjai tartalmazzák. Ez utóbbi 427 Rembrandt rézkarcot sorol fel, külön jelölve az állam által megvásárolt lapokat. A leírókartonok nemcsak az egyes művek címét és állapotát jelzik, de számos esetben a provenienciát is. Számos lap származik híres gyűjteményekből, mint például Dürer A boldogságos szűz rövid hajjal című metszete, mely „az Ortelius (Dürer korabeli), Fries, Verstolk és Sträter gyűjtemények díszét képezte.”⁷² Elischer a metszetet az utóbbi gyűjteményből vásárolta meg 1898. május 14-én Stuttgartban, a H. G. Gutekunst cég által szervezett aukción,⁷³ és később eladta az Országos Képtárnak. A jelenleg a Szépművészeti Múzeum gyűjteményében található metszet tulajdonjoga meghatározható az 1500-as évek első felében és az 1800-as évek elejétől napjainkig. Ehhez hasonlóan még jó néhány, az Elischer gyűjteményből a múzeumba került metszet útja követhető nyomon, akár több száz évre visszamenőleg. A leírókartonokból még az is kiderül, hogy egyes metszeteket Elischer hol és mikor vásárolt meg. A Dürer lapok jelentős részét 1896 és 1899 között, főleg a berlini Amsler & Ruthardt, a bécsi Artaria, a lipcsei Boerner és a stuttgarti Gutekunst cégek által rendezett aukciókon. Bizonyíthatóan jelen volt az aacheni metszetgyűjtő, August Straeter anyagának stuttgarti árverésén 1898. május 14-én. Ezt támasztja alá az Elischer által használt katalógus – címlapján autográf szignóval –, amely megtalálható a Szépművészeti Múzeum könyvtárban.⁷⁴ A gyűjtő a katalógusban bejelölte az általa vásárolt tételeket, sőt a lapokra rajzokat készített az aukció résztvevőiről. A Rembrandt anyagra vonatkozó leírókartonok sokkal hiányosabbak a vásárlást illetően. Némi támpontot nyújt az 1904-es Rembrandt rézkarcok eladásához készült „B” melléklet, mely ugyan ritkaság tekintetében emel ki néhány rézkarcot, de azért némi utalás a vásárlásokra is található. Segít tisztázni például a Jan Lutmát ábrázoló

2. szám.

ELISCHER-GYŰJTEMÉNY.

REMBRANDT HARMENSZ VAN RYN
(1606—1669)

A tárgy megnevezése: *Saját arcképe
előlről tekintve, u. n.
három hajuzos férfi*

1651 körül

Katalogus szám: B. 2. W. 2. Bl. 116. M. 106. D. 2

A lap állapota: Rov. *II* Dutuit. szerint:

*Az elő nyomas egyodul Am-
sterdamban lélelt is pró-
ba nyomas.*

Kidőni kézi példány nyomas

A papiros neve:

A lap származik a *Seltius kúriá-i
leltár*

NEGVETÉ AZ ÁLLAM gyűjteményből.

Beszerezési év: _____ Ára: _____ korona.

I. S. = A Posti Ügyintézési Igazgatóság

Az „Elischer-gyűjtemény, Rembrandt Harmensz van Ryn” egyik lapja
(Szépművészeti Múzeum, Könyvtár, jelzet nélkül)

Auktion CII

Kupferstichsammlung

zumist aus dem Nachlaß des
verstorbenen Herrn Professor

JULIUS VON ELISCHER
BUDAPEST

Versteigerung zu Leipzig bei C. G. Boerner
den 9. bis 11. März 1911

Az Elischer-gyűjtemény árverési katalógusának címlapja
(C.G.Boerner, Leipzig)

COLLECTION ELISCHER.

ALBRECHT DÜRER
(1471—1528)

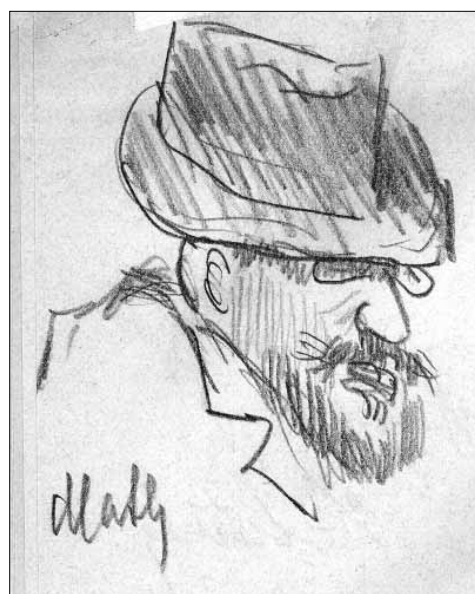
Gegenstand der Darstellung: *Die heil. Jungfrau
an der Mauer sitzend.*

B. 40. 48. 49. 50. 51. 52.

Zustand des Blattes: *ausgezeichnet, alter Ab-
druck. Oben oben auf beiden Seiten.*

Provenienz: *A. Boerner, Dresden, 1897 No 177*

A „Collection Elischer, Albrecht Dürer” egyik lapja
(Szépművészeti Múzeum, Könyvtár, M 263)

Elischer Gyula rajza Paul Mathey francia gyűjtőről
(Szépművészeti Múzeum, Könyvtár, Stuttgart, H.G.Gutekunst, 1898)

rézkarca (B. 276. I.)⁷⁵ megszerzésének történetét. A metszet az Artaria 1896. májusi árverésnek 817. tétele volt. A Dürer leírókartonok alapján megállapítható, hogy Elischer jelen volt ezen az aukción, és a 36 darab Dürer lapon túl más műveket is vásárolt, például a már említett Gerbrand van den Eeckhout tollrajzot. Kézenfekvőnek tűnik, hogy a Lutmát ábrázoló Rembrandt lapot az ekkori vásárlások közé számítsuk. De a „B” mellékletben a következő információ található erre a metszetre vonatkozólag: „A Rossi-Debois gyűjteményből H. Weber vette meg, tőle Artaria. A lap csak is a Buccleuch és Artaria árverésen jelent meg a piacon. A Buccleuchi példány Angliába maradt 3520 márkáért, az Artaria példány kéz alatt lett eladva, mert az árverésen a cég visszavette.”⁷⁶ Ez alapján megállapítható, hogy Elischer a rézkarcot csak valamikor később, 1901-ben szerezte meg „kéz alatt”, 3280 koronáért. Az összeg már az említett dokumentum „C” mellékletéből derül ki, amely az egyes Rembrandt lapok beszerzési árát tünteti fel. A gyűjtő ennek több mint a dupláját, 6930 koronát fizetett ki a „Tájkép három kunyhóval” című híres Rembrandt lapért⁷⁷, amely Elischer szerint: „A gyűjtemény legszebb és legértékesebb lapja. Az 1872 év óta nem volt piacon, és vagy Pole Carew vagy a Buccleuch gyűjteményből jutott Sträter birtokába. Standard lapja volt a Sheepshanks (1836) Baring (1838) és Weber (1859) gyűjteményeknek. Rovinsky szerint az ismert lapok között talán az ötödik példány.”⁷⁸

A közgyűjteménybe került metszeteken kívül az Elischer kollekció még nagyjából ezer metszetet tartalmazhatott, ha az ELISCHER FÉLE RÉZMETSZETGYŰJTEMÉNY ÁLLOMÁNYA című dokumentumban megjelölt darabszámot vesszük alapul. Ez az anyag már nem dokumentálható olyan jól, mint a múzeumba került rész, de némi tájékoztatást ad a gyűjtő által vezetett REGISZTERES FÜZET⁷⁹, amely 335 művész 856 darab metszetét sorolja fel. A művek általában német nyelvű címen szerepelnek, néha Bartsch, vagy más által összeállított katalógus számokkal jelölve. A bejegyzésekből nem derül ki, vajon a gyűjtő mettől meddig vezette a füzetet, de a darabszám alapján valószínűsíthető, hogy a gyűjtemény 1904 körüli állapotát mutatja. Elischer Gyula halála után metszetgyűjteménye a nevével fémjelzett aukción került értékesítésre a lipcsei Boerner cégnél 1911-ben.⁸⁰ De mivel más forrásból származó metszetek is szerepeltek ezen az aukción, nehéz pontosan megállapítani, hogy az 1220 tételből melyek származtak az Elischer gyűjteményből, mivel a katalógus nem jelzi az egyes metszetek tulajdonosát, és a Boerner cég aukcióra vonatkozó feljegyzései a II. világháború alatt megsemmisültek. Az árverési katalógusban található metszetek címeit összehasonlítva a füzetben felsoroltakkal, majd kétszáz műről mondhatjuk teljes bizonyossággal, hogy az Elischer gyűjteményből kerültek kalapács alá. (VII. Melléklet). A valós szám ennél jóval magasabb lehet, hiszen például a rézmetszetgyűjteményben név szerint megemlített alkotók (Bol, Livens, Vliet, Ostade és a Rembrandt utánpótlás) metszeteinek száma nagyjából megegyezik az árverésre került lapok számával. A füzetben említett metszetek nem mindegyike került aukcióra, ezek valószínűleg az örökösök birtokában maradtak, vagy más módon kerültek eladásra. Ezt támasztja alá az a három metszet (Kieg. Lista 8–10), amely Elischer provenienciával bukkant fel a budapesti Nagyházi Galéria árverésén 2005-ben. Ezek közül kettőt, Bolswert és Drevet munkáját, a füzet is megemlíti.

Elischer Gyula 1909-ben bekövetkezett halála után gyűjteményének darabjai özvegye és két fia között oszlottak meg, melynek konkrétumai nem ismertek. Egyes művek útja azonban régi fényképek és néhány dokumentum segítségével követhető. Az özvegy Szentkirályi utcai lakásában⁸¹ 1923-ban készült fénykép szerint többek között nála maradt a Benczúr Gyula által festett Elischer Gyula portré (Lista 1), a Szabin nők elrablását ábrázoló szobor (Lista 92), és a belga Charles van der Stappen által jegyzett női bronz fej (Lista 93).

Elischer Vilmos lakása a Gerbeaud házban, 1928 (mgt.)

A falon lévő festmények balról jobbra:

Fent:

Markó Ferenc: Incselkedés a pataknál

Markó Ferenc: Búzafield zivatar előtt

Markó Ferenc: Diana és kísérete

Lent:

Markó Ferenc: Pihenő olasz öszvérrel

Thomas Lawrence: Metternich Clément herceg arcképe

Markó Ferenc: Várázó tiroli leány

Greguss Imre A helyszínén című festménye (Kieg. Lista 3) a művész alkotásait tárgyaló lexikon szerint⁸² szintén az ő tulajdonában volt. Elischer Vilmos 1905-ben vette feleségül a cukrászdájáról közismert Gerbeaud Emil lányát, Marcellet és a budapesti Vörösmarty téren ma is álló Gerbeaud házba költözött. Az ebben a lakásban készült fényképek bizonyítják, hogy Elischer Vilmoshoz került Markó Ferenc festményei közül az Incelkedés a pataknál (Lista 22), a Búzafield zivatar előtt (Lista 21), a Diana és kísérete (Lista 19), a Pihenő olasz öszvérrel (Lista 25), a Várazzó tiroli leány (Lista 26), továbbá Thomas Lawrencenak Metternich herceget (Lista 34), és Kern Árminnak Elischernét ábrázoló portréja (Lista 33). Mivel a felvételek 1928-ban, öt évvel özv. Elischer Gyuláné halálát követően készültek, nem dönthető el, hogy az említett művek közvetlenül apja halála után, vagy csak később jutottak a birtokába. Ez vonatkozik Feszty Árpád Nórablás című rajzára (Lista 50) és Zichy Mihály barátnőket ábrázoló akvarelljére is (Kieg. Lista 2), melyek az 1940-es Gerbeaud hagyaték árverésén kerültek eladásra.⁸³ Elischer Vilmos 1938-ban halt meg, felesége nyilván a Gerbeaud árverésen értékesítette a férjétől örökölt műalkotások egy részét. Feszty és Zichy alkotásain kívül sejtetően más művek is szerepelhettek ezen az árverésen Elischer Gyula gyűjteményéből, de erről egyértelmű bizonyíték nem áll rendelkezésre. Az ifj. Elischer Gyulához került anyagról semmilyen információ nem került elő, leszámítva Géber Antal rajzokra vonatkozó megjegyzését: „Ezek közül 78 drb régi olasz rajzot idősebbik fia, Gyula, debreczeni egyetemi tanár örökölt. Özvegye ezeket is Bajoton igyekezett biztonságba hozni, ahol, 1945-ben nyomuk veszett.”⁸⁴A Szépművészeti Múzeumban található metszeteken kívül néhány, az Elischer gyűjteményből származó műalkotást sikerült magángyűjteményekben azonosítani, de az anyag jelentős része a mai napig lappang, vagy megsemmisült.

Elischer Gyula egyike volt azon önzetlen, a közösségért tenni akaró pesti polgároknak, akik Budapestet a századfordulóra Európa egyik jelentős városává tették. Orvosi hivatása és számtalan szakmai, társadalmi szerepvállalása mellett tevékeny tagja volt kora kulturális életének. Megszállott műgyűjtő volt, aki autodidaktaként vált grafikai szakértővé. Tudását nemcsak gyűjtőként hasznosította, hanem kiállítások és előadások szervezésével a műbarátok tág körével is megosztotta. Gyűjtői hitvallását Térey Gábor művészettörténész fogalmazta meg egy Rembrandt kiállítás katalógusában: „Ez a gyűjtemény végső eredménye egy jeles műkedvelőnk dr. Elischer Gyula egyetemi tanár éveken át folytatott fáradozásának, ki Rembrandt karcoló művészete iránt érzett lelkesedésében sem időt sem pénzt nem kímélve hozta ezt össze és mikor munkája véget ért, kollekciónak megvételre ajánlta föl az államnak, kiindulva azon helyes álláspontból, hogy a magánosok legkiválóbb műkincseinek az ország birtokába kell átmenniök.”⁸⁵ Ezt a szemléletet tükrözi az Akadémiának ajándékozott Goethe-gyűjtemény, és az igen jelentős Dürer és Rembrandt kollekciónak jóval értékén aluli összegért való közgyűjteménybe juttatása. Elischer Gyula kora legjelentősebb grafikagyűjtői közé tartozott, akinek arcképét a világhírű Boerner cég „özvegyétől elkérte és irodájában, a legnagyobb metszetgyűjtők sorozatában függesztette ki.”⁸⁶

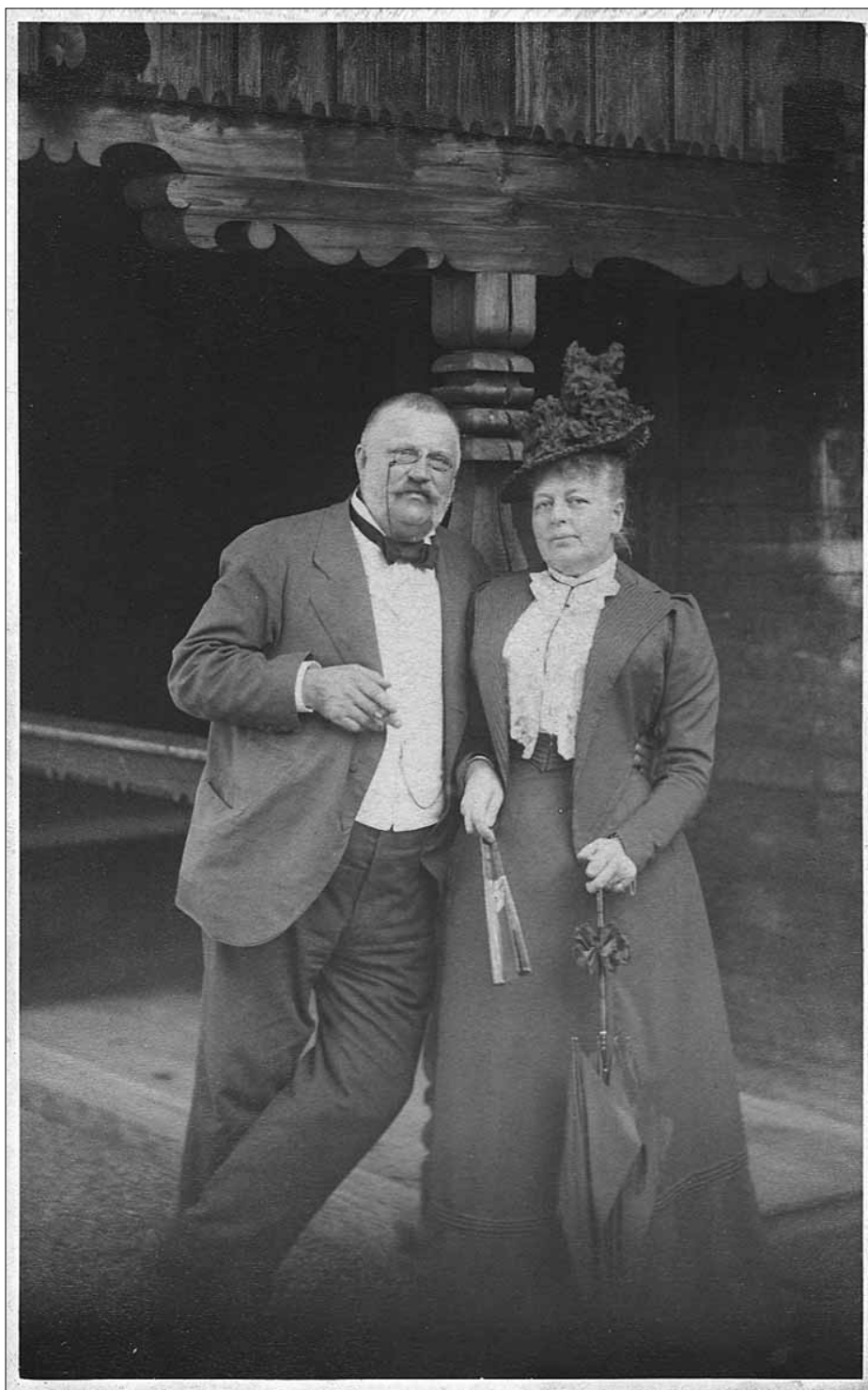
Özv. Elischer Gyuláné lakása a Szentkirályi utcában, 1923 (mgt.)

Elischer Vilmos lakása a Gerbeaud házban, 1928 (mgt.)
A falon lévő képek között látható Kern Ármin Elischer Gyulánét ábrázoló arcképe.

Jegyzetek

- ¹ Pogány Kálmán: Kalauz báró Kohner Adolf gyűjteményeihez. In: Az Ernst Múzeum aukciói, XLVIII. Báró Kohner Adolf gyűjteménye, Budapest, 1934, 3. o.
- ² Mravik László: Száz év magyar képgyűjtése. In: Modern magyar festészet 1892–1919. Szerkesztette és kiadta: Kieselbach Tamás. Budapest, 2003, 15. o.
- ³ Sinkó Katalin: Gyűjtemények változó világa. In: A magyar festészet rejtőzködő csodái, Válogatás magyar magángyűjteményekből I. (Szerk.: Dr. Virág Judit – Törő István) Mű-Terem Galéria, Budapest, 2004. 35. o.
- ⁴ Herczeg Ferenc (1863–1954) Bizánc című történelmi tragédiáját 1904. április 25-én mutatta be a Nemzeti Színház.
- ⁵ „Mélyen tisztelt Mester, Nagyságos Uram! Szívből gratulálok a mandátumhoz és tisztelettel jelentem hogy a szünidő alatt a Bizánc német fordításán dolgozva, most már a „csiszolásnál” tartok; a mint evvel kész leszek, rögtön lekopogtatom és lesz szerencsém rendelkezésére bocsátani. Addig is fogadja őszinte tisztelem és nagyrebecsülésem nyilatkozását, igaz híve, id. Elischer Gyula dr.” (Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár, B.1, Elischer Gyula Herczeg Ferenchez.)
- ⁶ Az „Olajoltó” név a bányászathoz kapcsolódó tevékenységre utal.
- ⁷ Lakcíme csak 1880-tól dokumentálható, amikor a „Budapesti Czim- és Lakjegyzék” első kiadása megjelent. Eszerint a IV. kerület Szervita tér 4-ben lakott, ahonnan 1893-ban költözött át a közelben lévő Petőfi tér 1 szám alá, ahol haláláig élt. (Budapesti Czim- és Lakjegyzék. Budapest 1880–81 és 1893.)
- ⁸ A családtörténehez és Elischer Gyula életrajzához felhasznált irodalom: Magyar orvoséletrajzi lexikon. Budapest, 2004; Julius William Elischer de Thurzobanya: Brief family history. Kézirat, é.n. (magántulajdon); Révai nagy lexikona. VI. kötet, Budapest, 1911–1935; Magyar múzeumi arcképcsarnok. Budapest, 2002; Géber Antal: Magyar gyűjtők I–II. Szerk.: Tóth Melinda. Kézirat, é.n. (Szépművészeti Múzeum, Könyvtár, 15331/1–2); Dr. Péter Mózes: Thurzóbányai Elischer Gyula. A debreceni orvsképzés nagy alakjai. 14. füzet, Debrecen, 1998.
- ⁹ A Semmelweis plakettet Berán Lajos (1882–1943) szobrász és éremművész készítette 1908-ban.
- ¹⁰ A Vaskoronarend osztrák császári érdemrend, melynek három osztályát I. Ferenc császár alapította meg 1816-ban.
- ¹¹ Orvosi Hetilap. 1903. 16. szám, 261. o.
- ¹² A thurzóbányai Elischer címer: vörös mezőben a pajzs bal alsó szögletéből felnyúló vaskesztyűs, ökölbe szorított kar; felül és alul egy-egy arany csillag; Sisakdísz: szemközt ülő, kiterjesztett szárnyú természetes színű bagoly, mellén ötágú arany csillag; Takarók: fekete-ezüst. (Kempelen Béla: Magyar nemes családok. Budapest, 1912, III. kötet, 428. o.)
- ¹³ Vasárnapi Újság. 1902. szeptember 28. 645. o.
- ¹⁴ Budapest Főváros Levéltára, törzsszám: IV. 1407/B; jelzet: VII-2377/1902.
- ¹⁵ Vasárnapi Újság. 1902. szeptember 28. 645. o.
- ¹⁶ Diner–Dénes József: Budapest magánképtárai. Művészet, 1902. 6. szám, 403–411. o.
- ¹⁷ Lyka Károly: Budapest magánképtárai. Művészet, 1902. 5. szám, 328. o.
- ¹⁸ A kiállítás katalógusa szerint Dr. id. Elischer Gyula tulajdona volt: Lawrence, Thomas: Metternich Clément herceg arcképe (kat. sz. 84), Toorenvliet, Jacob: Zöldségárus (kat. sz. 210), Benczúr Gyula: Dr. Elischer Gyula arcképe (kat. sz. 557), Mészöly Géza: Balatoni részlet borús időben (kat. sz. 780), Mészöly Géza: Búzafield (kat. sz. 795), Mészöly Géza: Keskeny út (kat. sz. 807), Mészöly Géza: Libapásztornó (kat. sz. 814), Fadrusz János: Krisztus, gipsz (kat. sz. 851).
- ¹⁹ A Műbarátok Köre tagjainak névsora 1902. Budapest, é.n.
- ²⁰ Dalmady Sándor: A Műbarátok Köre huszonöt éves története (1890–1914). Budapest, 1915, 136. o.
- ²¹ A Műbarátok Köre Rembrandt rézkarc kiállításának katalógusa (Elischer-gyűjtemény). Budapest, 1903.
- ²² Dalmady, 1915, 137. o.
- ²³ Iparművészeti Múzeum, Adattár, Műbarátok Köre iratanyaga, 135/903.
- ²⁴ Elischer Gyula: Rembrandt und seine graphische Kunst. Pester Lloyd, 1903. június 3.
- ²⁵ Dalmady, 1915, 168. o.
- ²⁶ Frits Lugt: Les Marques de collections de dessins et d’estampes. Amsterdam, 1921. A szerző a bevezető VIII. oldalán mond köszönetet az Elischer-féle jegyzetekért.
- ²⁷ A tagoknak három éves periódusokra kellett elkötelezniük magukat a tagságra.
- ²⁸ Iparművészeti Múzeum, Adattár, Műbarátok Köre iratanyaga, 300/908.
- ²⁹ Wlassics Gyula (1852–1937) jogász, Vallás- és Közoktatásügyi miniszter 1895 és 1903 között.
- ³⁰ Aranyérmek, ezüstkoszorúk. Művészskultusz és műpártolás Magyarországon a 19. században. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 1995, 367. o.
- ³¹ Magyarország Tiszti Czim- és Névtára szerint 1902-ben a festőművész szakosztály tagjai a következők voltak: Andrassy Gyula és Tivadar főrendházi tagok, Berzeviczy Albert országgyűlési képviselő, Elischer Gyula főorvos, Fraknoi Vilmos püspök, a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelője, Kammerer Ernő, az Országos Képtár igazgatója, Kohner Adolf műgyűjtő és műpártoló, Ráth György, az Iparművészeti Társulat elnöke, Zichy Jenő országgyűlési képviselő. Festőművészek: Baditz Ottó, Benczúr Gyula, Bihari Sándor, Csók István, Eisenhut Ferenc, Ébner Lajos, Feszty Árpád, Horovitz Lipót, Jendrassik Jenő, Kelety Gusztáv, László Fülöp, Lotz Károly, Mednyánszky László, Spányi Béla, Székely Bertalan, Vastagh Géza, Zemplényi Tivadar. A szakosztály előadója Térey Gábor, az Országos Képtár őre volt. (Magyarország Tiszti Czim- és Névtára. Budapest, 1902)

Elischer Gyula és felesége, Thrór Vilma (mgt.)

- ³² Dávid Katalin: A Művészettörténeti Dokumentációs Központ Adattára, 318–323 című, 1957-es munkabeszámolója szerint (319. o.) az 1896 és 1915 között lerakott akták regesztái is elkészültek, más adatok szerint viszont éppen ezen időszak közötti iratok égtek el már 1945. január 25-én a Magyar Országos Levéltárban. A Képzőművészeti Tanács 1902 és 1909 közötti időszakának tevékenységéről mindenesetre, sem az eredeti dokumentumok, sem az arról készült feljegyzések nem találhatók a levéltár gyűjteményében.
- ³³ Borbás György: *Wlassics Gyula és a művészetek*. Budapest, 2004, 56–57. o.
- ³⁴ Heller Ágost: *Az Elischer-féle Goethe-gyűjtemény katalógusa*. Budapest, 1896. (A gyűjteményről lásd még Marth Hildegard: *A Goethe-gyűjtemény* (K115-K.124). A Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárának katalógusai. 7. kötet. Budapest, 1974).
- ³⁵ Orvosi Hetilap. 1909. október 3. (40. szám) 702. o.
- ³⁶ A fénykép készítésének időpontja ismeretlen.
- ³⁷ A stílust Hans Makart osztrák festő 1870-ben felépített bécsi műtermének enteriőrje után nevezték el.
- ³⁸ Dalmady, 1915, 131. o.
- ³⁹ Magántulajdon.
- ⁴⁰ A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. (katalógus) Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, kat. sz. 652, 654, 655.
- ⁴¹ Dr. Elischer Vilmos saját kezűleg írt feljegyzése, Budapest, 1936. április 14. (magántulajdon).
- ⁴² Petrovics Elek levele Elischer Vilmosnak, Budapest, 1936. április 27. (magántulajdon).
- ⁴³ Dr. Géber Antal (1879–1962) jogász, műgyűjtő. A magyar gyűjtemények történetét az 1950-es években kezdte el írni. Jól ismerhette az Elischer gyűjteményt, mivel baráti kapcsolatban volt Elischer Vilmossal, akivel azonos időben hallgatott jogot a berlini egyetemen. (Anthony Geber: *Dr. Géber Antal életrajza*. Kézirat, é.n. / magántulajdon).
- ⁴⁴ Géber Antal: *Magyar gyűjtők I–II.* (Szerk.: Tóth Melinda) Kézirat, é.n. 160–161. o.
- ⁴⁵ Lyka Károly: *Greguss Imre műveinek lajstroma*. 68. tétel. (MTA Művészettörténeti Kutató Intézet, Adattár, MDK-c-I-17/551.)
- ⁴⁶ *A Műbarátok Köre kiállításának kalauza II.* Katona Nándor és Kalmár Elza kiállítása. Budapest, 1901. kat. sz. 1.
- ⁴⁷ *Katalog der Privat-Sammlung August Artaria*, Wien, Artaria, 1896. május 6. 1011 és 1031. tétel.
- ⁴⁸ Szépművészeti Múzeum, Irattár, 890/1904.
- ⁴⁹ Géber, é.n. 160. o.
- ⁵⁰ Elischer Edit (1906–2004) a gyűjtő fiának, Elischer Vilmosnak volt a lánya.
- ⁵¹ Dombrovsky Ninette: *Bartholomeus Breenberg egy rajza*. Művészettörténeti Értesítő, 1983, XXXII. évf. 1–2. szám, 86. o.
- ⁵² Szépművészeti Múzeum, Irattár, 890/1904.
- ⁵³ Dr. Térey Gábor művészettörténész, 1896-tól az Országos Képtár vezetője, majd a Szépművészeti Múzeum Régi Képtárának igazgatója volt.
- ⁵⁴ Szépművészeti Múzeum, Irattár, 258/1900.
- ⁵⁵ Szépművészeti Múzeum, Irattár, 403/1900.
- ⁵⁶ Múcsarnok. 1900. június 3. 300. o.
- ⁵⁷ *Dürer grafikai kiállítás*. (katalógus) Országos Képtár, Budapest, 1900, kat. sz. 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25.
- ⁵⁸ Szépművészeti Múzeum Irattár, 368/1900.
- ⁵⁹ *Dürer grafikai kiállítás*. (katalógus) Országos Képtár, Budapest, 1900, V–VII. o.
- ⁶⁰ Dr. Meller Simon művészettörténész, 1901 és 1924 között az Országos Képtár, később a Szépművészeti Múzeum grafikai osztályának a vezetője.
- ⁶¹ Szépművészeti Múzeum, Irattár, 890/1904.
- ⁶² Adam Bartsch: *Catalogue raisonné de toutes les estampes qui forment l'oeuvre de Rembrandt, et ceux de ces principaux imitateurs*. Vienne, 1797.
- ⁶³ Dimitri Rovinski: *L'oeuvre gravé de Rembrandt*. St. Petersburg, 1890.
- ⁶⁴ Az A, B, és C melléklet: Szépművészeti Múzeum, Irattár, 890/1904.
- ⁶⁵ Meller Simon: *Az Esterházy képtár története*. Budapest, 1915, LXVIII–LXIX. o.
- ⁶⁶ Pulszky Károly (1853–1899) művészettörténész, 1884 és 1896 között az Országos Képtár igazgatója.
- ⁶⁷ Szépművészeti Múzeum, Irattár, 119/1905.
- ⁶⁸ Dr. Pogány Kálmán: *Rembrandt kiállítás a Szépművészeti Múzeumban. Vasárnapi Újság*. 1908. 49. szám, 985–986. o.
- ⁶⁹ A Dürer metszetek bekerülésük évében, 1900-ban kerültek beletárolásra. A Rembrandt rézkarcokat csak később, a más forrásokból származó lapokkal együtt (Esterházy, Pulszky, Delhaes stb.) leltározták be, Bartsch sorszám alapján. Elischer neve mellett kevesebb, mint 245 darab karc szerepel. A hiányzóak vagy az ismeretlen származásúak között található, vagy egy korábbi felülvizsgálat nem találta azokat Rembrandt eredeti alkotásainak.
- ⁷⁰ Szépművészeti Múzeum, Könyvtár, M 263.
- ⁷¹ Szépművészeti Múzeum, Könyvtár, jelzet nélkül.
- ⁷² A Dürer kiállítás (Országos Képtár, 1900) katalógusában, a 67. tételhez írt Elischer szöveg részlete.
- ⁷³ *Sammlung Dr. August Straeter*. (katalógus) H.G.Gutekunst, Stuttgart, 1898, 94. tétel.
- ⁷⁴ Szépművészeti Múzeum, Könyvtár, Stuttgart, Gutekunst, 1898.
- ⁷⁵ Szépművészeti Múzeum, grafikai gyűjtemény, Ltsz.: 31619.

- ⁷⁶ Szépművészeti Múzeum, Irattár, 890/1904.
- ⁷⁷ Szépművészeti Múzeum, grafikai gyűjtemény, Ltsz.: 31560.
- ⁷⁸ Szépművészeti Múzeum, Irattár, 890/1904.
- ⁷⁹ Magántulajdon.
- ⁸⁰ Kupferstichsammlung zumeist aus dem Nachlass des verstorbenen Herrn Professor JULIUS von ELISCHER Budapest. (katalógus) C. G. Boerner, Leipzig, 1911. március 9–11.
- ⁸¹ Elischer Gyuláné a gyűjtő halála után (1909) költözött a VII. kerületi Szentkirályi utcai lakásba.
- ⁸² Magyar képzőművészek lexikona. Szerk.: Szendrei János – Szentiványi Gyula. Budapest, 1915, I/598. o.
- ⁸³ A Gerbeaud-hagyaték aukciója. (katalógus) M. Kir. Postatakarékpénztár, Budapest, 1940, 17. és 73. tételek.
- ⁸⁴ Géber, é.n. 160. o.
- ⁸⁵ Térey Gábor: Rembrandt eredeti kézrajzainak és rézkarcainak kiállítása. (katalógus) Szépművészeti Múzeum, Budapest, 1908, 4–5. o.
- ⁸⁶ Géber, é.n. 160. o.

Benczúr Gyula tervrészlete az Elischer címert (mgt.)

MELLÉKLETEK

A mellékletekben szereplő rövidítések

- am. acélmetszet
- Ap. Bartsch appendix
- B. Adam Bartsch: Le Peintre-Graveur, Vienne, 1803–1821 (Dürer)
- B. Adam Bartsch: Catalogue raisonné de toutes les estampes qui forment l'oeuvre de Rembrandt, et ceux de ces principaux imitateurs, Vienna, 1797 (Rembrandt)
- fm. fametszet
- hg. heliogravür
- kat. sz. katalógus szám
- L. Frits Lugt: Les Marques de collections de dessins et d'estampes, Amsterdam, 1921.
A Lugt számmal ellátott gyűjtői jelzések láthatók a metszetek hátoldalán.
- lit litográfia
- Ltsz. leltári szám
- mg. magántulajdon
- MUZ A múzeum által megvásárolt Rembrandt metszet, mely a Szépművészeti Múzeum leltárkönyvében nem szerepel Elischer neve alatt.
- ni. niello
- P. Johann David Passavant: Le peintre-graveur, Leipzig 1860–1864
- R. D. Rovinski.: L'oeuvre gravé de Rembrandt, St. Petersburg, 1890
- rk. rézkarc
- rm. rézmetszet
- T. technika
- vk. vaskarc

I. Melléklet

GYŰJTEMÉNYI LISTA

A dőltbetűs szöveg Elischer Gyula eredeti bejegyzésének a másolata.

FESTMÉNYEK

1. *Benczúr Gy.: Elischer dr arczképe, olaj*

Benczúr Gyula (1844–1920): Dr. Elischer Gyula arc képe, 1900

olaj, vászon, 111 × 85,5 cm

jelezve jobbra lent: Benczúr Gyula

balra fent: DR. JULIUS EISCHER/REG.SCIENT.UNIVERSITATIS/HUNG.BUDAPESTINIENSIS

PROFESSOR/NOSOCMII AD S. ROCHUM/MEDICUS PRIMARIUS/ANNO MDCCCC

Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, kat. sz. 557.

(mgt.)

2. *Ligeti A.: Taorminai-táj, olaj*

Ligeti Antal (1823–1890): Taorminai táj

olaj, papír vászonra ragasztva, 38 × 52 cm

jelezve középen lent: Ligeti

Szerepelt: Nagyházi 116. aukció. Nagyházi Galéria, Budapest, 2005. május 24–25. 212. tétel.

3. *Ismeretlen német: Fiesolei-táj, olaj*

4. *Markó Kár.: Facsoport, olaj*

(Az idősebb, vagy az ifjabb Markó Károly munkája.)

5. *Markó Kár. után: Esményi olasz táj, olaj*

6. *Schön A.: A Schafberg Isch mellett, olaj*

Schön Antal a 19. század elején működött.

7. *Kögel K.: Olasz táj, olaj*

Kögl (Kögel), Clemens (1808–1849)

8. *Spányi Béla: Zivatar előtti táj, olaj*

Spányi Béla (1852–1914)

9. *Stetka Gy.: Pihenő fiú, olaj*

Stetka Gyula (1885–1925)

10. *Geiger J. N.: Goethe a weimari parkban, olaj*

Geiger, Johann Nepomuk (1805–1880)

11. *Kuppelwieser L.: Erbkönig, olaj*

Kupelwieser, Leopold (1796–1862)

12. *Pipenhagen A.: Tájkép (romokkal), olaj*

Piepenhagen (Pipenhagen), August (1791–1868)

13. *Pipenhagen A.: Tájkép (zarándokkal), olaj*

14. *Pipenhagen A.: Tájkép (facsoport), olaj*
15. *Pipenhagen A.: Tájkép (holdvilágos éj), olaj*
16. *Pipenhagen A.: Tájkép (tórészlet), olaj*
17. *Greguss Imre: A falu vége (táj), olaj*
Greguss Imre (1856–1910)
18. *Ismeretlen angol: Tájkép szélmalommal, olaj*
19. *Markó F.: Diana és kísérete, olaj*
Markó Ferenc (1832–1874): Diana és kísérete, 1864
olaj, vászon, 27 × 33 cm
jelezve jobbra lent: Markó 1864
(Elischer Vilmos lakásán készült fényképen látható.) (mgt.)
20. *Markó F.: Hylas elrablása, olaj*
21. *Markó F.: Búzafield zivatar előtt, olaj*
Markó Ferenc: Búzafield zivatar előtt, 1857
olaj, vászon, 47 × 50 cm
jelezve jobbra lent: Markó F. Pesten 1857
(Elischer Vilmos lakásán készült fényképen látható.) (mgt.)
22. *Markó F.: Incselkedés a pataknál, olaj*
Markó Ferenc: Incselkedés a pataknál, 1869
olaj, vászon, 27 × 33,5 cm
jelezve jobbra lent: Markó F. 1869
(Elischer Vilmos lakásán készült fényképen látható.) (mgt.)
23. *Markó F.: A kíváncsi, olaj*
24. *Markó F.: A szent három király útja, olaj*
Markó Ferenc: A szent három király útja
olaj, fa, 22,5 × 28 cm
jelzés nélkül (mgt.)
25. *Markó F.: Pihenő olasz öszvérrel, olaj*
Markó Ferenc: Pihenő olasz öszvérrel, 1863
olaj, vászon, 23,7 × 30,5 cm
jelezve balra lent: Markó F. Pesten 1863
(Elischer Vilmos lakásán készült fényképen látható.) (mgt.)
26. *Markó F.: Várakozó tiroli leány, olaj*
Markó Ferenc: Várakozó tiroli leány
olaj, vászon, 24 × 31 cm
jelzés nélkül
(Elischer Vilmos lakásán készült fényképen látható.) (mgt.)
27. *Ligeti A.: Facsoport, olaj*

28. Cserépy A.: *Dunaparti részlet, olaj*
Cserépi Árpád (1859–1907)
29. Mészöly G.: *Balatoni táj alkonyatkor, olaj*
Mészöly Géza (1844–1887)
30. Mészöly G.: *Balatoni táj kocsival, olaj*
31. Mészöly G.: *Aratás, olaj*
(Lehetséges, hogy a fenti három festmény azonos az Orvosszövetség kiállításán id. Elischer Gyula tulajdonaként szereplő, de más címeiken említett Mészöly képekkel: Balatoni részlet borús időben, kat. sz. 780; Búzafölde kat. sz. 795; Keskeny út kat. sz. 807.)
32. Mészöly G.: *Libapásztornó, olaj*
Mészöly Géza: Libapásztornó
olaj, fa, 10,5 × 18,5 cm
jelezve balra lent: Mészöly
Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, kat. sz. 814. (mgt.)
33. Kern Ármin: *dr.Elischerné arczképe, olaj*
Kern Ármin (1838–1912): dr. Elischer Gyuláné arc képe
olaj, vászon, 30 × 25 cm
jelezve jobbra középen: Kern A.
(Elischer Vilmos lakásán készült fényképen látható.) (mgt.)
34. Sir Th. Lawrence: *Metternich hg. arczképe, olaj*
Lawrence, Sir Thomas (1769–1830): Metternich Clément herceg arc képe
olaj, karton, 37,5 × 30 cm
jelzés nélkül
Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, kat. sz. 84. (Elischer Vilmos lakásán készült fényképen látható.) (mgt.)
35. Benczúr Gy.: *Jászsági lócsiszár, olaj*
36. Pettenkofen A.: *Osztrák katona, vízf.*
Pettenkofen, August von (1822–1889): Osztrák katonák, 1849
akvarell (nincs befejezve)
Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, ifj. Elischer Gyula tulajdonaként, kat. sz. 687.
37. Toorenvliet: *Zöldségáros, olaj*
Toorenvliet, Jacob (1635–1719): Zöldségáros
fémlemezre festve
Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, kat. sz. 210.
38. Haanen Remi: *Holdvilágos táj, olaj*
Haanen, Remigius Adrianus van (1812–1894)

39. *Brodzky S.: Facsoport, olaj*
Brodzky Sándor (1819–1901): Facsoport
olaj, karton, 20 × 27,5 cm
jelzés nélkül (mgt)
40. *Ismeretlen: Jan Visscher arczképe, olaj*
41. *Ismeretlen: Van der Helst arczképe, olaj*
42. *Ismeretlen: Govert rabbijának arczképe, olaj*
43. *Ismeretlen: Német főúr arczképe, olaj*
44. *Schön Al.: Hazatért honvédek, 1849, olaj*
Schön Aloys (1826–1897)
45. *Markó K.: Eszményi olasz táj, olaj*
46. *Caracci, L.: Madonna, rajz*
Carracci, Lodovico (1555–1619): Madonna
biszterrajz, papír, 100 × 115 mm
Vétel: Katalog der Privat-Sammlung August Artaria, Wien, Artaria, 1896. május 6. 1093. tétel.
47. *Goessl F.: Szt. Jeromos, vízf.*
48. *Dürer: Maximilianus I., fametszet*
Dürer, Albrecht (1471–1528): I. Miksa császár arczképe (B. 153)
fametszet, papír
Szerepelt: Kupferstichsammlung zumeist aus dem Nachlass des verstorbenen Herrn Professor JULIUS von ELISCHER Budapest. C. G. Boerner, Leipzig, 1911. március 9–11, 313. tétel.
49. *Innsbrucki iskola: 6 medalion ablakba foglalva, üveg*
(Elischer Gyula dolgozószobájáról készült fényképen látható.)
50. *Feszty Á.: Nőrablás, rajz*
Feszty Árpád (1856–1914): Nőrablás, tanulmány a körképhez
színes kréta, 117 × 87 cm, jelzett
Szerepelt: A Gerbeaud-hagyaték aukciója. M. Kir. Postatakarékpénztár, Budapest, 1940, 17. tétel.
51. *Greguss I.: dr.Elischer Gyula arczképe, olaj*
Greguss Imre (1856–1910): dr. Elischer Gyula arczképe, 1892
Özv. Elischer Károlyné tulajdona (Magyar képzőművészek lexikona. Szerk.: Szendrei János – Szentiványi Gyula, Budapest, 1915, I/598. o.; Művészet. 1910, 8. szám, 330–338. o.)
52. *Barabás M.: Flandorfné arczképe, olaj*
Barabás Miklós (1810–1898): Flandorfer Antalné, 1859
Barabás műveinek jegyzékében a 3005. sorszám alatt található.
(Barabás Miklós: Barabás Miklós önéletrajza, 1944)
53. *Ismeretlen: Elischer nagymama arczképe, olaj*
54. *Ismeretlen: Elischer Boldizsár arczképe, olaj*
55. *Ismeretlen francia: Mocsaras táj, olaj*

56. *Telepy K.: Óbudai részlet, olaj*
Telepy Károly (1828–1906)
57. *Telegdy L.: Facsoport kacsákkal, olaj*
Telegdy László (1861–1904)
58. *Steininger, F.: Capri tájképe, olaj*
Steininger, Ferdinand (1882–?)
59. *Pipenhagen A.: Hohenschwangeni táj, olaj*
60. *Ismeretlen francia: Faun nymfával, Roux után, olaj*
61. *Ismeretlen düsseldorfi: Rococco leányfej, olaj*
62. *Rembrandt: Az irgalmas szamaritánus, rajz*
Rembrandt iskola: Az irgalmas szamaritánus
biszterrajz, papír, 197 × 304 mm, jelzés nélkül
Proveniencia: Wiesbäck, Artaria
Vétel: Katalog der Privat-Sammlung August Artaria, Wien, Artaria, 1896. május 6. 1011. tétel.
Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, Elischer
Vilmos tulajdonaként, kat. sz. 632. (mgt.)
63. *Eckhout: Várkastély folyam partján – tollrajz*
Eckhout, Gerbrand van den (1621–1674): Nymwegen látképe
tollrajz, biszter és kék színű lavírozás, papír, 98 × 204 mm
Proveniencia: Fries, W. Koller, Klinkosch, Artaria
Vétel: Katalog der Privat-Sammlung August Artaria, Wien, Artaria, 1896. május 6. 1031. tétel.
Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, Elischer
Vilmos tulajdonaként, kat. sz. 633.
64. *Simai I.: Majomcsalád, krétarajz*
Simay Imre (1874–1955)
65. *Zichy M.: Nevető ember, rajz*
Zichy Mihály (1827–1951): Nevető ember
Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, Elischer
Vilmos tulajdonaként, kat. sz. 663.
66. *Zichy M.: Hasonlati tanulmányok, vízf.*
67. *Zichy M.: Enyelgés, vízf.*
68. *Keleti Guszt.: Gastein völgye, vízf.*
Keleti Gusztáv (1834–1902)
69. *Calame J.: Genfi tó – részlet, vízf.*
Calame, Arthur Jean Bapt. (1843–1919)
Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, ifj. Elischer
Gyula tulajdonaként, kat. sz. 679.

70. *Schelfhout A.: Amszterdami téli táj, vízf.*
Schelfhout, Andreas (1787–1870)
Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, ifj. Elischer Gyula tulajdonaként, kat. sz. 685.
71. *Alt R.: Liechtenstein vára Baden m., vízf.*
Alt, Rudolf (1812–1905): A Liechtenstein család kikocsikázása Badenben, Bécs mellett, 1828 akvarell, jelezve 1828
Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, ifj. Elischer Gyula tulajdonaként, kat. sz. 681.
72. *Wagner E.: Valenciai templom, vízf.*
73. *Petrovich J.: Práter részlet, vízf.*
Petrovich László Jenő (1839–1907): Részlet a Práterből Bécsben
Szerepelt: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, ifj. Elischer Gyula tulajdonaként, kat. sz. 671.
74. *Neogrády: Nyúlvadász,, pastel*
Neogrády Antal (1861–1942)
Valószínűleg azonos a M. Kir. Postatakarékpénztár Gerbeaud árverésén szerepelt Neogrády Antal Vadász (gouache, kréta, 56 × 43 cm, jelzett) című alkotással (Budapest, 1940. november, 47. tétel).
75. *Ligeti A.: Balbek látképe, vízf.*

METSZETEK ÉS RAJZOK

76. *Rembrandt: arc képek, ó testamentum*
77. *Rembrandt: új testamentum*
78. *Rembrandt: koldusok, szentek, genrek*
79. *Rembrandt: probalapok, tájképek*
80. *Rembrandt: arc képek, allegoriák*
81. *Rembrandt: nők tanulmányok*
82. *Rembrandt: vegyesek*
83. *Ostade: a mester teljes műve*
84. *Rembrandt iskola: Bol, Vliet és Livens*
85. *Vegyes metszetek: német iskola*
86. *Vegyes metszetek: hollandi iskola*
87. *Vegyes metszetek: francia iskola*
88. *Vegyes metszetek: olasz iskola*
89. *Vegyes metszetek: magyar iskola*
90. *Kézi rajzok*

FARAGVÁNY, BRONZ ÉS SZOBORMŰVEK

91. Messerschmidt: *Piéta, elefántcsontfaragvány*

Messerschmidt, Franz Xaver (1736–1783)

92. *G. da. Bologna után: Nőablás, alabástrom*

Ismeretlen művész Giambologna után: Szabin nők elrablása
(Elscher Gyula dolgozószobájáról készült fényképen látható.)

93. *V d. Stappen: Női fej, bronz*

Stappen, Charles van der (1843–1910)

(özv.Elscher Gyuláné lakásán készült fényképen látható.)

94. *Kalmár E.: Mefisto, bronz*

Kövesházi Kalmár Elza (1876–1946): Mefisto, 1899

bronzöntvény, 24 cm magas

(Elscher Gyula dolgozószobájáról készült fényképen látható.)

95. *Vastagh Gy.: Arab fej, bronz*

Vastagh György (1868–1946)

96. *Innsbrucki iskola: Artur és Theodorik, bronz*

Ezekén kívül 79 darab festmény, rajz és szobormű, különböző tárgyak mindegyike 50 korona alatti értékben.

II. Melléklet

ELISCHER FÉLE RÉZMETSZETGYŰJTEMÉNY ÁLLOMÁNYA¹

Rembrandt	eredeti karczolatok	431 darab
	contre épreuve	10
	másolatok	46
	Helio gravure	32

többnyire olyan metszetekről, melyek eredetiben nem szerezhetők, mert csak egy példányban léteznek.

Rembrandt tanítványok:

Bol	15
Livens	55
Vliet	38

Rembrandt utászók:

(Bartsch Appendix)	18
Ostade teljes műve	64
Németalföldiek	180
Németek	125
Franziák	75
Olaszok	55
Vegyések nagy folio	35
Vegyések kis folio	50
Dürer arczkép gyűjtemény	15
Kézi rajzok	60
Összesen (circa)	1300 darab

(Számszerint több, mivel a seriesek egy darabnak vannak számítva.)

Ára: 148.500 korona.

(Az eredeti Rembrandt karczolatok bevásárlási ára 115.192 korona.)

¹ Az eredeti dokumentum másolata.

III. Melléklet

KIEGÉSZÍTŐ LISTA

1. Fadrusz János (1858–1903): Krisztus
gipsz
Forrás: A Budapesti Orvos-Szövetség Mű-kiállítása. Budapesti Orvos-Szövetség, 1902, kat. sz. 851.
2. Zichy Mihály: Barátnők, 1875
akvarell, fedőfehér, papír, 267 × 335 mm
jelezve jobbra lent: Zichy 1875
Forrás: Géber Antal: Magyar gyűjtők I–II. (Szerk.: Tóth Melinda) Kézirat, é.n. (Szépművészeti Múzeum, Könyvtár, 15331/1–2).
Szerepelt: A Gerbeaud-hagyaték aukciója. M. Kir. Postatakarékpénztár, Budapest, 1940, 73. tétel.
Az árverésen a Szépművészeti Múzeum vásárolta meg az alkotást, amely később átkerült a Magyar Nemzeti Galéria grafikai gyűjteményébe (Ltsz: 1940–3592).
3. Greguss Imre: A helyszínén, 1892
25 × 40 cm
Forrás: Lyka Károly: Greguss Imre műveinek lajstroma. 68. tétel (MTA Művészettörténeti Kutató Intézet, Adattár, MDK-c-I-17/551).
4. Dürer, Albrecht: Önarckép, 1527 (B. 156. II.)
fametszet, papír
Forrás: Dürer grafikai kiállítás. (katalógus) Országos Képtár, Budapest, 1900, kat. sz. 7.
5. Ismeretlen magyar művész: „Erdei rókának kell az erő ...”
rézmetszet, papír
Forrás: Szépművészeti Múzeum, Irattár, 630/1901
Elischer Gyula ajándéka az Országos Képtár számára.
6. Ismeretlen művész: Férfi portré
ceruza, vörös kréta, papír, 195 × 137 mm
jelzés nélkül
Forrás: Elischer Edit közlése alapján. (mgt.)
7. Breenbergh, Bartholomeus (1598–1657): Tivoli táj pásztor párral, 1626
toll, lavírozott tus, papír, 344 × 508 mm
jelezve balra lent: BB. f.a.Roma 1626
Forrás: Elischer Edit közlése alapján. (mgt.)
8. Bolswert, Boetius (1580 körül – 1633) Van Dyck után: Lotharingiai Margit portréja
rézmetszet, papír, 300 × 193 mm
Forrás: Nagyházi 121. aukció. Nagyházi Galéria, Budapest, 2005. december 6–7. 10. tétel.
Proveniencia: Elischer gyűjtemény

9. Jode, Pieter II. (1606–1674) Van Dyck után: Genorefa D'Urphe portréja
rézmetszet, papír, 245 × 183 mm
Forrás: Nagyházi 121. aukció. Nagyházi Galéria, Budapest, 2005. december 6–7. 11. tétel.
Proveniencia: Elischer gyűjtemény
10. Drevet, Pierre (1697–1739 Paris) Rigaud Hyacint után: Francois de Eauvan érsek portréja
rézmetszet, papír, 483 × 350 mm
Forrás: Nagyházi 121. aukció. Nagyházi Galéria, Budapest, 2005. december 6–7. 12. tétel.
Proveniencia: Elischer gyűjtemény

IV. Melléklet

DÜRER METSZETEK

B.	T.	Ltsz. ²	Kat.sz. ³	Proveniencia ⁴	Beszerzés ⁵
1.I.	rm	435	30	Venturi	H.G.Gutekunst, Stuttgart
2	rm	436			Wawra, Bécs
3	rm	437	32	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
4	rm	438	33	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
5	rm	439	34	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
6	rm	440	35	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
7	rm	441	36	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
8	rm	442	37	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
9	rm	443	38	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
10	rm	444	39	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
11	rm	445	40	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
12	rm	446	41	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
13	rm	447	42	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
14	rm	448	43	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
15	rm	449	44	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
16	rm	450	45	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
17	rm	451	46	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
18	rm	452	47	Didot, Lobanoff	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
19	vk	453	48	Liphart	
20	rm	454		B. Keller	
21	rk	455	50	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
22.I.	vk	456	51		H.G.Gutekunst, Stuttgart, 1898
22.IV.	vk	457	52	Artaria (L.90)	Artaria, Bécs, 1896
23	rm	458	54	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
23	rm	459	53	Gawet, Artaria	Artaria, Bécs, 1896
23.cb.	rm	460	55	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
23.cc.	rm	461	56	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
23.ck.	rm	462	57	Dankó	
24	rm	463	58	Straeter	H.G.Gutekunst, Stuttgart, 1898
25	rm	464	59	Sallet	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1898
26	vk	465	60	Liphart	Boerner, Lipcse, 1897
27	rm	466	61	Enzenberg, Artaria	Artaria, Bécs, 1896
28	rm	467		Artaria	Artaria, Bécs, 1896
29	rm	468	63	Zaleski, Artaria	Artaria, Bécs, 1896

² A leltári szám a Szépművészeti Múzeum grafikai gyűjteményére vonatkozik.

³ Dürer grafikai kiállítás. Országos Képtár, Budapest, 1900.

⁴ Dürer grafikai kiállítás. Országos Képtár, Budapest, 1900 és a „Collection Elischer Albrecht Dürer” alapján.

⁵ A „Collection Elischer Albrecht Dürer”.

B.	T.	Ltsz.	Kat.sz.	Proveniencia	Beszerzés
30	rm	469		Rodenacker, Stuttgart doublette	Boerner, Lipcse, 1897
31	rm	470	65	Straeter	H.G.Gutekunst, Stuttgart, 1898
32	rm	471			Wawra, Bécs
33	rm	472	67	Ortelius, Fries, Verstolk, Straeter	H.G.Gutekunst, Stuttgart, 1898
34	rm	473	68	Schlösser, Straeter	H.G.Gutekunst, Stuttgart, 1898
35	rm	474		Artaria	Artaria, Bécs, 1896
36	rm	475		Artaria	Artaria, Bécs, 1896
37	rm	476	71	Artaria	
38	rm	477	72	Hibbert	H.G.Gutekunst, Stuttgart, 1899
39	rm	478	73	Mariette (1698)	Sagert, Berlin, 1898
40	rm	479	74	Rodenacker	Boerner, Lipcse, 1897
41	rm	480	75	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
42	rm	481	76	Rodenacker	Boerner, Lipcse, 1897
43.I.	rk	482	77	Enzenberg, Artaria	Artaria, Bécs, 1896
43.III.	rk	483	79	Nagler (L.2529), Staatlichen Museen, Berlin (L.2398)	
44	rm	484		Robert Balmanno, 1829	
45	rm	485	81		Amsler & Ruthardt, Berlin, 1896
46	rm	486	82	Soutzo, Artaria	Artaria, Bécs, 1896
47	rm	487	83	Mariette, Artaria	Artaria, Bécs, 1896
48	rm	488	84	Mariette, Artaria	Artaria, Bécs, 1896
49	rm	489	85	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
50	rm	490/a.	86	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
51	rm	490/b.		Mariette, G.Hamminger	Wawra, Bécs
52	rm	491	88	Gawet, Artaria	Artaria, Bécs, 1896
53	rm	492	89	Liphart, Artaria	
54	rm	493	89/a.	Paar	
55	rm	494	90		Meyer, Drezda
56	rm	495			Sagert, Berlin
57	rm	496	92	Liphart	
58	rm	497	93	Rodenacker	Boerner, Lipcse, 1897
59.II.	rk	498	94	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
60	rm	499		Dankó	
61	rm	500	96	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
62	rm	501/a.	97		
62	hg	501/b.	97/a.		
63	rm	502	98	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
64	rk	503/a.	99		
64	hg	503/b.	99/a.		
65	ni.	504/a.	100		
65	hg	504/b.	100/a.		
66	rm	505	101		Boerner, Lipcse, 1897

B.	T.	Ltsz.	Kat.sz.	Proveniencia	Beszerzés
67	rm	506	102	Camesina, Artaria	Artaria, Bécs, 1896
68	rm	507	103	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
69	rm	508			Posonyi, Bécs
70	vk	509	105		H.G.Gutekunst, Stuttgart
71	rm	510	106	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
72	vk	511	107	Ruhl, Straeter	H.G.Gutekunst, Stuttgart, 1898
73	rm	512	108	Straeter	H.G.Gutekunst, Stuttgart, 1898
74	rm	513	109	Rodenacker	Boerner, Lipcse, 1897
75	rm	514		Winkler	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1896
76	rm	515		B.Keller	Posonyi, Bécs
77.II.	rm	516	113	G.D. Faccioli, Artaria	Artaria, Bécs, 1896
78	rm	517	114	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
79	rm	518			Posonyi, Bécs
80	rm	519	116		Meyer, Drezda, 1899
81	rm	520	117		Meyer, Drezda
82	rm	521	118		H.G.Gutekunst, Stuttgart
83	rm	522			H.G.Gutekunst, Stuttgart, 1898
84	rm	523	120		Wawra, Bécs
85	rm	524	121	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
86	rm	525	122		H.G.Gutekunst, Stuttgart
87	rm	526	123	Koch	
88	rm	527	124		Boerner, Lipcse, 1897
89	rm	528	125	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
90	rm	529	126	Camesina, Artaria	Artaria, Bécs
91	rm	530	127	Sallet	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1898
92	rm	531	128	Barnard, R.Fisher	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1899
93	rm	532		Artaria	Artaria, Bécs, 1896
94.I.	rm	533	130	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
95	rm	534	131	W.Koller, Enzenberg, Artaria	Artaria, Bécs, 1896
96	rm	535		Maberly, St. Aubin	
97	rm	536	133	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
98	rm	537	134	Straeter	H.G.Gutekunst, Stuttgart, 1898
99	vk	538	135	Anton	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1896
100	rk	539	136	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
101	rm	540	137	Sallet	Amsler & Ruthardt, Berlin, 1898
102	rm	541	138	Rodenacker	Boerner, Lipcse, 1897
103.I.	rm	542	139	Rodenacker	Boerner, Lipcse, 1897
104	rm	543	140	Artaria	Artaria, Bécs, 1896
105	rm	544		Frank, Ráth, Lobanoff	Wawra, Bécs, 1899
106	rm	545	142	Frank, Artaria	Artaria, Bécs, 1896
107	rm	546			Günther, Nürnberg
108	hg	547	144		
P.109	hg	548	145	Liphart	
P.110	hg	549	146		

V. Melléklet

DÜRER ÉS SZEMÉLYÉVEL KAPCSOLATOS METSZETEK

B.	T.	Ltsz. ⁶	Kat.sz. ⁷	Név/Cím	Proveniencia ⁸
53	fm.	987		Dürer, Albrecht: Az utolsó vacsora	
97	fm.	988		Dürer, Albrecht: A szent család	
119.l.	fm.	989		Dürer, Albrecht: Szent Jeromos	
124.l.	fm.	990		Dürer, Albrecht: Az utolsó ítélet	
Ap.41	fm.	991		Dürer, Albrecht.: V. Károly (Hans Weiditz II. műveként meghatározva)	
77.l.	rm.	992	112	Dürer, Albrecht: A nagy fortuna	Cornill
	am.	993	21	Schneider és Wilder kiadás: A Dürer ház	
	rm.	994	22	Wagner, F.: A Dürer ház	
	lit.	995	19	Wilder, G.C.: A Dürer ház földszintje, 1844	
	rk.	996	18	Erhard, J.C.: A Dürer ház Nürnbergben, 1816	
	rm.	997	20	Wilder, jun.: Kilátás a Dürer házból a nürnbergi várra, 1838	
	rm.	998		Wilder, G.C.: Az Albrecht Dürer tér Nürnbergben	
	rm.	999	23	Delfenbach, J.A.: A nürnbergi állatkerti kapu tér, 1714	
	rk.	1000	24	Wagner, F: Dürer sírja	
	rm.	1001	25	Roseé, Ch.: Dürer sírja a nürnbergi temetőben	

⁶ A leltári szám a Szépművészeti Múzeum grafikai gyűjteményére vonatkozik.

⁷ Dürer grafikai kiállítás. Országos Képtár, Budapest, 1900.

⁸ u.a.

VI. Melléklet

REMBRANDT RÉZKARCOK

B. / R.	Kat.sz. ⁹	Ltsz. ¹⁰	Proveniencia ¹¹	Beszerzés ¹²
1.II.	13	31238	Artaria	
2.II.	14	31239	Selliers, Artaria (L.33)	
3.III.	15	31241		Angol gyűjteményből, 1902
6.III.			Weber, Artaria	
7.IX.		31243	Artaria (L.33)	1901
7.X.		31244	Astley (L.2775), Aylesford (L.58)	
8.II.		31245	Astley	
8.VI.		31246	MacGowan (L.1496), Koller (L.2632), Artaria (L.33)	
10.III.		MUZ	Meyer, Artaria	
13.II.			Hansen	1901
13.III.		31249	Straeter	Sammlung Straeter, 647. tétel
14.II.		31250	Hansen	1901
15.I.		31251		Angol gyűjteményből
15.II.		MUZ		Angol gyűjteményből, 1901
16.I.		31253	Paar, Artaria	
17.III.			Aylesford, Straeter	Sammlung Straeter, 650. tétel
17.IV.			Paar	
18.II.			Artaria	
18.III.		31258	Artaria (L.33)	
19.I.			Straeter	Sammlung Straeter, 652. tétel
19.II.		31260	Artaria, Rosenberg	
20.II.			Straeter, Rosenberg	
20.III.		31262	Artaria	
21.II.				
22.VIII.	16		Straeter	Sammlung Straeter, 656. tétel
22.IX.				
22.X.			Artaria	
23.II.	17	MUZ		
23.III.			Geller	
24.III.		31271	Weber (L.1383), Artaria (L.33)	
24.IV.				Drezdai gyűjteményből

⁹ A Műbarátok Köre Rembrandt rézkarcz kiállításának katalogusa (Elischer-gyűjtemény). Budapest, 1903.

¹⁰ A leltári szám a Szépművészeti Múzeum grafikai gyűjteményére vonatkozik.

¹¹ A Műbarátok Köre Rembrandt rézkarcz kiállításának katalogusa (Elischer-gyűjtemény). Budapest, 1903 és az „Elischer-gyűjtemény, Rembrandt Harmensz van Ryn” alapján.

¹² Az „Elischer-gyűjtemény, Rembrandt Harmensz van Ryn”, A Műbarátok Köre Rembrandt rézkarcz kiállításának katalogusa (Elischer-gyűjtemény) Budapest, 1903, és Sammlung Dr. August Straeter, Gutekunst, Stuttgart, 1898 (Szépművészeti Múzeum, Könyvtár; Stuttgart, Gutekunst, 1898), melyben Elischer Gyula bejelölte az általa megvásárolt tételeket.

B. / R.	Kat.sz.	Ltsz.	Proveniencia	Beszerzés
24.V.			Artaria	
26.I.		31273	Gawet, Artaria	
26.II.			Artaria	
28.II.		31274	Artaria	
29		MUZ	Artaria	
30	1	31276	Bucclench, Triquetti, Rosenberg	
33.I.		MUZ	Gawet, Artaria	
34		31279	Drugulin, Rosenberg	
35			Festetits, Artaria	
36		31281	Aylesford, Artaria (L.33)	
36		31284		Francia gyűjteményből
36		31287	Amszterdami múzeum, Straeter	Sammlung Straeter, 667. tétel
36	2	31288	Artaria (L.33) (négy metszet egy lapon)	
36.B.II.				
37.II.		31289	Weber, Artaria	
37.III.		31290	Hansen (L.2813)	
38.I.		31292	Astley (L.2775), Weber, Straeter	Sammlung Straeter, 670. tétel
38.II.		31293	Herder	
39.I.		31294	Dent	
39.II.		31295	Weber (L.1383), Artaria (L.33)	
39.III.			Artaria	
40			Th.Miller, Whitehead, R.Fisher,	1901
41.I.		31300	Hansen	1901
41.III.			Artaria	
42.II.			Artaria	
43.I.		31303		
43.III.		31305	Artaria (L.33)	
43.IV.		31306	Artaria (L.33)	
44.III.	20		Artaria	
44.IV.		31308	Artaria (L.33)	
44.V.		31309		
45.I			Artaria	
45.II.			Artaria	
45.III.		MUZ		
46.VI.		31685	Artaria	
46.VII.				
47.I.		31314		
47.II.			Artaria	
48.I.			Lobanoff	
49.II.			Aylesford, Weber, Artaria	
49.III.			Artaria	
51.II.			Ráth	
52.I.		MUZ		

B. / R.	Kat.sz.	Ltsz.	Proveniencia	Beszerzés
53.I.		31329		Angol gyűjteményből, 1901
53.IV.		31323		
53.V.			Biegelebein	
54.II.			Aylesford, Artaria	
54.VII.			Gawet, Artaria	
55			Artaria	
56.VI.	21		Aylesford, Artaria, Hansen	1901
56.VII.		31333	Artaria (L.33)	
57.III.		31335	Seder	
57.IV.		31336	Handke	
57.V.			Hebick, Posonyi, Hansen	
58	3		Rosenberg	
60			Artaria, Rodenacker	
61		31340	Aylesford, Artaria, Hansen	
62			Prideaux	
63.I.		31344	Mariette P, Artaria	
63.II.			Dankó	
64.II.		31347	Artaria (L.33)	
65.I.			Galichon, Rosenberg	
65.II.			Koller, Artaria	
65.III.		31350		Német gyűjteményből
66.III.		MUZ	Berlini képtár, Goldschmidt	
67.I.				Amszterdami gyűjteményből, 1899
67.II.				
68.I.		31355		1899
68.II.			Artaria	
69.I.		31357	Dumesnil	
69.II.		31358	Artaria (L.33)	
70.II.		31359		Angol gyűjteményből
70.IV.			Weber, Didot, Rodenacker	
71.I.		31362	Aylesford, Weber, Liphart, Artaria	
71.II.			Oppermann	
72.III.		31365	Poggi	
72.II.	4	31367	Poggi (L.617), Straeter	Sammlung Straeter, 705. tétel
73.VI.	22	31368	Aylesford, Webster, Ashburton	
73.VII.			Trentinaglia, Enzenberg, Artaria	
73.X.		31370		
74.IV.	23	31374		Párizsi gyűjteményből, 1897
74.V.3				
74.V.4			Herder	Német gyűjteményből
74.VI.		31379		Német gyűjteményből
75			Chalon, Enzenberg, Daffinger, Artaria	
76.IV.	24	MUZ	Kölbl, Rosenberg, Artaria	1901

B. / R.	Kat.sz.	Ltsz.	Proveniencia	Beszerzés
77.IV.	25		Delamotte, Straeter	Sammlung Straeter, 712. tétel
78.IV.		MUZ	Straeter	
79.I.		31383	Cambridge, egyetemi gyűjtemény	
79.I.				
79.II.		31384	Hansen	
80.II.			Baumgartner	
81.III.		MUZ	Whitahead, Aumüller	
81.IV.			Artaria	
82			Otto, Artaria	
83.I.				Német gyűjteményből, 1900
83.II.			Dankó	
84		31390	Whitahead, Marshall, Reiss	
86.II.	27	31392	Artaria	
87.I.	28	33394		Angol gyűjteményből
87.II.			Artaria, Rosenberg	
88		MUZ	Hall	
89	29	MUZ		1900
90.I.	30	MUZ	Lobanoff, Straeter	
90.III.		31399	Artaria (L.33)	
90.IV.			Weber	
91.I.		31402		
92.I.		31404	Chalon, Artaria (L.33)	
92.II.		31405	Artaria	
94.II.		31406	Artaria	
96.I.		31411	Artaria (L.33)	
97.I.		MUZ	Straeter	Sammlung Straeter, 730. tétel
97.II.			Faure	
98.II.		31412	Straeter, Rosenberg	
99.II.	31	31414		Angol gyűjteményből
99.III.			Artaria	
100.I.		31416	Artaria (L.33)	
100.III.			Mandel	
101.I.		31418	Oppermann	
101.II.				1901
101.III.			Artaria	
102.I.				
102.II.			Mandel	
103.II.			Artaria	
104.I.	32	31424	Daffinger, Artaria	
104.II.		31425	Ráth (L.1206), Artaria (L.33), Detmold	
105.II.			Straeter	Sammlung Straeter, 739. tétel
105.III.		31428	Gawet, Artaria (L.33)	

B. / R.	Kat.sz.	Ltsz.	Proveniencia	Beszerzés
105.V.		31429	Artaria	
107.II.		31430	Berlini királyi metszetgyűjtemény, Paar	
108.III.		31431	Artaria	
109	5	31432	Barnard, Hall (L.551), Artaria (L.33)	
110	33	31433		Francia gyűjteményből
111.II.			Burlaigh	
111.III.		31435	Goldsmith, Neville	
112.I.	34	31436	Bucclough, Rodenacker	1901
112.IV.				
112.V.		31438	Artaria (L.33)	
113.I.			Rechberger	
114.II.		MUZ	Artaria	
115.II.			Artaria	
116			Marochetti, Rothes	
117.II.			Artaria	
118.II.		MUZ	Hansen	
119.I.		MUZ	Artaria	
119.II.				
121.II.		MUZ	Hebich	Londoni kereskedő cégtől
123.I.			Verstolk, Artaria	
123.II.		MUZ	Angiolini	
124.II.			Venturi	
124.II.			Berlini királyi metszetgyűjtemény	
124.III.			Artaria	
125.I.		MUZ		
125.II.			Hansen	
126.II.				Angol gyűjteményből
126.III.		31462	Artaria	
126.IV.			Artaria	
127.I.		31464	Wortidge, Astley, Dighton, Didot, Galichon	
128.I.				
128.II.				
128.III.		31468	Machanéz (L.1775)	
129			Kolhmann	
130.II.		MUZ		Amszterdam, Muller útján
130.III.		31471	Artaria (L.33)	
131.I.		MUZ	Kalle, Straeter	Sammlung Straeter, 761. tétel
133			Artaria	
134.III.			Reiss	
135.I.		31477	Straeter	
135.V.			Hebich, Artaria	

B. / R.	Kat.sz.	Ltsz.	Proveniencia	Beszerzés
136.I.		31479	Artaria	
136.II.		31480		
136.III.		31481		
136.IV.				
138.III.			Barnard, Hibbert	
139.I.				
139.II.		MUZ	Artaria	
140.II.		31485		
141.III.		31486	Artaria, Liechtenstein herceg	
143.V.			Debois, Straeter	Sammlung Straeter, 768. tétel
144.II.			Artaria	
147.II.		MUZ	Aylesford, Artaria	
148.II.		31491	König	
148.VI.		31492	Crusius (L.548)	
148.VIII.				
150.V.			Hansen	
151.I.		MUZ		
152.I.		MUZ		Angol gyűjteményből
157.I.			Artaria	
158.III.		31500	Graf, Artaria	
159.II.	36	MUZ	Buccleuch	1900
162		MUZ	Gawet, Artaria	
163			Weber	
164.I.		MUZ		
164.II.			Artaria	
165.VIII.			Aylesford, Hansen	
165.IX.			Camesina, Artaria, Th.Phillipps	
167.II.		31509	Artaria	Angol gyűjteményből
167.III.		31511	Artaria	
168.II.				
170.II.		31513	Berlini királyi metszetgyűjtemény	
172.II.		MUZ	Buccleuch, Richardson, Artaria	
172.IV.		31515	Artaria (L.33), Selliers	
173.II.			Th. Phillipps, Goldsmith	
174.I.			Reiss	
176.II.			Koch, Artaria	
177		31520		Német gyűjteményből
178				Német gyűjteményből
179.I.		MUZ	Weber, Artaria	
179.II.			Paar, Dankó	
180.II.		31524	Aylesford	
186.II.		31525	Artaria	
188.IV.			Marietta 1674, Verstolk, Artaria	
189			Weber, Aylesford, Portugál király	

B. / R.	Kat.sz.	Ltsz.	Proveniencia	Beszerzés
190.I.		MUZ	Marietta, Dumesnil, Arozarena, E. Galichon, Artaria	
191		31529	Novák	1904
192.II.			Artaria	
193.I.				Wawra (Bécs)
194.I.			Artaria	
195.I.				Angol gyűjteményből
195.II.			Handke	
196.I.		MUZ	Berlini királyi metszetgyűjtemény	
197.VI.		31539	Hansen	1901
197.VII.			Artaria	Angol gyűjteményből
198.I.			Artaria	
199.I.		31542	Esdaile, Dumesnil	
199.II.	7	31543	Berlini képtár, Hansen,	
200.I.			Knowles, Roth, Straeter	
200.II.			Handke	
201.I.		MUZ	Liphart, Hansen	
202.III.	35	31547	Camesina, Artaria, Lichtenstein herceg	
203.I.			Houlditch, Donachen, Barnard	
204.III.		31549	Weber, Artaria (L.33)	
205.II.		31550	Hall	
205.III.			Artaria	
208.II.		31552		
209.I.	37	31553	Camesina, Festetits, Artaria	
210	8		Artaria	
211.II.			Astley, Artaria	
212			Bucclench, Berlini királyi metszetgyűjtemény	
217.I.	38	31560	Sheepshank, Baring, Weber, Straeter	
218.III.		31562	Aylesford, Hall, Hansen	
219		31563	Hibbert, Aumüller	
220			Artaria	
221.I.		31565		Párizsi gyűjteményből, 1901
222.II.		MUZ	Seymour	1900
223.III.		31567	Didot, Webster	
224.II.		MUZ		
225		31569	Berlini királyi metszetgyűjtemény, Heath	
226				
227.II.			Artaria	
228				
231.II.		31573	Artaria (L.33)	

B. / R.	Kat.sz.	Ltsz.	Proveniencia	Beszerzés
232.II.		31574	Artaria, Paar	
233				Német gyűjteményből
234	39	31576	Camesina, Coppenrath, Straeter, Rosenberg	
235.II.		MUZ	Weber, Schloesser, Rodenacker	
236.II.		31578		Angol gyűjteményből
237.II.			Rosenberg	1901
257			Straeter, Th.Phillipps, Richardson	
259.I.		MUZ	Prideaux	
259.II.		31584	Artaria (L.33)	
260.I.			Weber	
260.II.	9	31586		1901
261.II.		31587	Gawet, Meyer, Artaria	
261.IV.				Angol gyűjteményből
262.III.			Alferoff, Artaria	
262.IV.		31591	Biegelebein (L.385), Artaria (L.33)	
263.III.			Barnard, Hansen	
264.VI.		31594	Artaria (L.33)	
264.VII.		31595	Artaria (L.33), Richardson	
265.I.		MUZ	Artaria	
265.II.				
266.I.				
266.II.				
268.II.				
269	40		Artaria	
269			Webster	
270.I.		31602	Jabach, Venturi	
270.II.		31603	Dankó	
270.III.				Francia gyűjteményből
271.III.		31606	Rechberger, Fries	
271.IV.			Enzenberg	
272.III.		31609	Straeter	
272.IV.		31610	Artaria (L.33)	
272.V.			Artaria	
273.VII.			Artaria, Rosenberg, 1901	
273.VIII.			Koller, Artaria	
273.IX.				
275.II.	41	31615	Reiss	1901
275.V.		31618	Artaria (L.33)	
276.I.	42	31619	Rossi, Debois, Weber, Artaria	1901
276.IV.		31621	Artaria (L.33)	
277.I.	43	31622	Artaria	1900
277.II.		31623	Carew, Verstolk, Straeter (L.787)	Sammlung Straeter, 842. tétel

B. / R.	Kat.sz.	Ltsz.	Proveniencia	Beszerzés
277.IV.		31624		
278.II.	44			Angol gyűjteményből, 1898
279.V.		31626	Weber, Portugál királyi gyűjtemény	
279.VI.			J.A.Boerner (saját kézírással ellátva)	
279.VII.			Hubert, Scholz	
280.II.		31629		1900
281.II.		MUZ	Berlini királyi metszetgyűjtemény	
281.III.			Th.Phillipps, Hunter	
282.III.	46		Silvestre, Artaria	
283.III.	47	31634	Lyon-Lloyd	
283.V.		MUZ		
283.VI.			Artaria	
286.I.	48	31638	P.Mariette 1669 sk.	
286.II.		31639	Artaria (L.33)	
286.III.		31640	Artaria (L.33)	
287	49		P.Mariette 1661, Böhm, Straeter	
289.II.		31642	Otto, Artaria (L.33)	
290				Angol gyűjteményből
290				
291		31646	Hansen (L.2813)	
292.III.				1898
292.IV.				
294.I.			Straeter	Sammlung Straeter, 853. tétel
294.II.				
295.I.		31650	Mandel	
295.III.		31652	Artaria	
296.II.		31654	Hibbert	
296.III.			Gawet	
298.I.		31655	Berlini királyi metszetgyűjtemény, Hansen	
298.III.		31657	Galichon	
299			Paar	
300.IV.			Barnard, Artaria	
300.VI.				
302.II.		31661	Straeter	Sammlung Straeter, 858. tétel
303.III..		31662	Pommer-Esche	
304.III.		31663	Artaria (L.33)	
305.I.		31665	Hansen (2813)	
306.I.		31666	Weber (L.1383), Artaria (L.33)	
306.I.				Aumüller útján
307.II.		31667		Holland gyűjteményből
307.IV.		31669	Artaria (L.33)	

B. / R.	Kat.sz.	Ltsz.	Proveniencia	Beszerezés
308.I.		31670	Aylesford (L.58), Artaria (L.33)	
308.III.		31671	Artaria	
309.I.	10		Weber, Artaria	
310		MUZ	Weber, Straeter	Sammlung Straeter, 864. tétel
311.II.		31674		Angol gyűjteményből
312.II.		31675	Weber	
313		31676	Camerina (kézirás), Artaria (L.33)	
315		31677	Hebich (L.1250), Berliini királyi metszetgyűjtemény	
316.IV.		31678	Seymour	
318.I.			Artaria	
319.III.		31681		
319.IV.			Camerina, Artaria	
319.VII.		31684		
320.II.		MUZ		
321.II.				
321.III.		31688		
324.I.		31689	Dumesnil, Artaria (L.33)	
324.III.		31690	Ráth (L.1206), Artaria (L.33)	
324.II.		31745	Kölbl, Artaria (L.33)	
325.II.			Gawet, Böhm, Artaria	
325.III.		31692	Gawet, Artaria (L.33)	
326.I.		31693	Otto, Artaria	
326.II.		31694	Kölbl, Artaria	
326.III.		31695		
327.II.		31696	Verstolk, Artaria	
327.III.			MacGowan, Esdaile	
327. III-IV.			Artaria	
331		31698	Schlösser, Engerth	
332	19	31700	Artaria	
333.IV.		31701	Pommer-Esche	
337.II.		31702	Pommer-Esche	
340.IV.	50	31703	Rodenacker	1897
341.II.			Berliini királyi metszetgyűjtemény	
341.II.		MUZ	Pokorny, Artaria	
342	11	31708	Hansen	1901
343.II.				
344.I.			Gawet, Debois, Artaria	
345.II.		MUZ	Festetis, Straeter	
345.III.			Dankó	
347.II.		31714	Berliini királyi metszetgyűjtemény	
348.III.		31715	Biegelebein (L.385)	
349.I.		31717	Enzenberg, Klemm	

B. / R.	Kat.sz.	Ltsz.	Proveniencia	Beszerzés
349.II.		31718	Artaria (L.33)	
349.IV.		MUZ		
350	51		Daulby, Kalle, Straeter	Sammlung Straeter, 880. tétel
351.II.			Rovinsky, Artaria	
352.II.			Hebich, Rodenacker	
354.II.	52	MUZ	Rosenberg	
354.III.			354.II. Bécsi császári királyi akadémia	
355.II.		31724	Paar (L.2009), Arozarena	
356			Astley, Hebich, Koller, Straeter	Sammlung Straeter, 884. tétel
357.II.				Angol gyűjteményből
358.II.				
359		31728	Meyer	
360		31729	Pommer-Esche	
363.II.		MUZ	Reiss	1901
365.I.			Artaria	
367.II.		MUZ	Artaria	
368.II.			Artaria	
369			Böhm, Artaria	
370.	12	31736	Amszterdami Rijksmuseum (L.240)	
372		31737	Artaria (L.33)	

VII. Melléklet

BOERNER ÁRVERÉS, 1911

Kat.sz ¹³	Név	Forrás
11	Aldegrever, Heinrich	Regiszteres Füzet
19	Almeloveen, Jan	Regiszteres Füzet
27	Altdorfer, Albrecht	Regiszteres Füzet
32	Amman, Jost	Regiszteres Füzet
35	St. Aubin, Augustin de	Regiszteres Füzet
36	St. Aubin, Augustin de	Regiszteres Füzet
37	Audran, Bénédicte	Regiszteres Füzet
38	Audran, Jean	Regiszteres Füzet
60	Bause, Johann Friedrich	Regiszteres Füzet
62	Bause, Johann Friedrich	Regiszteres Füzet (két metszet a háromból)
63	Bause, Johann Friedrich	Regiszteres Füzet
64	Bause, Johann Friedrich	Regiszteres Füzet
65	Beatrizet, Nicolas	Regiszteres Füzet
77	Bega, Cornelis	Regiszteres Füzet
88	Beham, Barthel	Regiszteres Füzet
115	Beham, Hans Sebald	Regiszteres Füzet
129	Berghem, Nicolas van	Regiszteres Füzet
133	Berghem, Nicolas van	Regiszteres Füzet
136	Bervic, Charles-Clément	Regiszteres Füzet
141	Boissieu, Jean Jacques de	Regiszteres Füzet
148	Blooteling, Abraham	Regiszteres Füzet
153	Bol, Ferdinand	Regiszteres Füzet
165	Bol, Hans	Regiszteres Füzet
172	Borcht, Pieter van der	Regiszteres Füzet
173	Bos, Cornelis	Regiszteres Füzet
184	Breenberg, Bartolomeus	Regiszteres Füzet
187	Breughel, Pieter	Regiszteres Füzet
190	Brosamer, Hans	Regiszteres Füzet
191	Brosamer, Hans	Regiszteres Füzet
201	By, Marc de	Regiszteres Füzet
205	Callot, Jacques	Regiszteres Füzet
219	Carracci, Annibale	Regiszteres Füzet
220	Carracci, Annibale	Regiszteres Füzet
222	Castiglione, G.Benedetto	Regiszteres Füzet (két metszet a hétből)
227	Chodowiecki, Daniel	Regiszteres Füzet
228	Chodowiecki, Daniel	Regiszteres Füzet (egy metszet a hétből)
243	Cranach, Lucas	Regiszteres Füzet
246	Cranach, Lucas	Regiszteres Füzet

¹³ Kupferstichsammlung zumeist aus dem Nachlass des verstorbenen Herrn Professor JULIUS von ELISCHER Budapest, C.G.Boerner, Leipzig, 1911. március 9-11.

Kat.sz	Név	Forrás
257	Delft, Willem Jacobs	Regiszteres Füzet
260	Deyster, Louise de	Regiszteres Füzet
268	Dietrich,C.W.E.	Regiszteres Füzet
270	Drevet, Pierre	Regiszteres Füzet
313	Dürer, Albrecht	Gyűjteményi Lista no. 48
315	Dürer, Albrecht	Dürer grafikai kiállítás, Országos Képtár, 1900, kat.sz. 7
320	Dusart, Cornelis	Regiszteres Füzet
321	Dusart, Cornelis	Regiszteres Füzet
329	Dyck, Anton van	Regiszteres Füzet
331	Dyck, Anton van	Regiszteres Füzet
333	Dyck, Anton van	Sammlung Straeter ¹⁴ , 246 tétel
335	Dyck, Anton van	Regiszteres Füzet
340	Jode, P.de	Regiszteres Füzet
341	Dyck, Anton van	Sammlung Straeter, 258 tétel
342	Pontius, Paul	Regiszteres Füzet
346	Dyck, Anton van	Sammlung Straeter, 265 tétel
347	Jode, P.de / Vorsterman, L.	Regiszteres Füzet
349	Vorsterman, L.	Regiszteres Füzet
351	Hollar, Wenzel	Regiszteres Füzet
352	Waumans, C.	Regiszteres Füzet
353	Lommelin, A.	Regiszteres Füzet
355	Wyngaerde, Fr.	Regiszteres Füzet
367	Edelinck, Gérard	Regiszteres Füzet
371	Edelinck, Gérard	Regiszteres Füzet
372	Edelinck, Gérard	Regiszteres Füzet
373	Edelinck, Gérard	Regiszteres Füzet
381	Edelinck, Gérard	Regiszteres Füzet (egy metszet a kettőből)
383	Everdingen, Allaert van	Regiszteres Füzet (két metszet a háromból)
385	Everdingen, Allaert van	Regiszteres Füzet (egy metszet az ötből)
389	Everdingen, Allaert van	Regiszteres Füzet (két metszet a tízből)
394	Falck, Jeremias	Regiszteres Füzet
395	Falck, Jeremias	Regiszteres Füzet
397	Ponce, Nic./ Fragonard, H.	Regiszteres Füzet
409	Claude Gellé (Lorrain)	Regiszteres Füzet
410	Claude Gellé (Lorrain)	Regiszteres Füzet
412	Claude Gellé (Lorrain)	Regiszteres Füzet
416	Gheyn, Jacob de	Regiszteres Füzet
419	Goltzius, Hendrik	Regiszteres Füzet (egy metszet a hatból)
421	Goltzius, Hendrik	Regiszteres Füzet
426	Goltzius, Hendrik	Regiszteres Füzet
434	Goudt, Heinrich Graf	Regiszteres Füzet

¹⁴ Sammlung Dr. August Straeter, Gutekunst, Stuttgart, 1898 (Szépművészeti Múzeum, Könyvtár; Stuttgart, Gutekunst, 1898), melyben Elischer Gyula bejelölte az általa megvásárolt tégeket.

Kat.sz	Név	Forrás
461	Hollar, Wenzel	Regiszteres Füzet
462	Hollar, Wenzel	Regiszteres Füzet
466	Hollar, Wenzel	Regiszteres Füzet
471	Hopfer család	Regiszteres Füzet (három metszet a négyből)
472	Hopfer család	Regiszteres Füzet (egy metszet a kettőből)
479	Jenichen, Balthasar	Regiszteres Füzet
485	Kobell, Wilhelm von	Regiszteres Füzet
486	Kurg, Ludwig	Regiszteres Füzet
494	Lautensack, H.S.	Regiszteres Füzet
502	Leyden, Lucas van	Regiszteres Füzet
504	Leyden, Lucas van	Regiszteres Füzet
513	Leyden, Lucas van	Regiszteres Füzet
515	Leyden, Lucas van	Regiszteres Füzet
568	Lievens, Jan	Dürer grafikai kiállítás, Országos Képtár, 1900, kat. sz. 45
612	Lorch, Melchior	Regiszteres Füzet
635	Masson, Antoine	Regiszteres Füzet
639	Masson, Antoine	Regiszteres Füzet
645	Meister J.B.	Regiszteres Füzet
647	Meister mit der Würfel	Regiszteres Füzet
654	Molenaer, J.	Regiszteres Füzet
655	Molyn, Pieter	Regiszteres Füzet
662	Müller, Jan	Regiszteres Füzet
676	Nanteuil, Robert	Regiszteres Füzet
678	Nanteuil, Robert	Regiszteres Füzet
681	Neefs, Jacob	Regiszteres Füzet
684	Noordt, Jan van	Regiszteres Füzet
711	Ostade, Adriaen van	Sammlung Straeter, 569. tétel
723	Ostade, Adriaen van	Sammlung Straeter, 583. tétel
747	Ostade, Adriaen van	Sammlung Straeter, 607 tétel
769	Palma, Jacopo il Giovane	Regiszteres Füzet
774	Pencz, Georg	Regiszteres Füzet
775	Pencz, Georg	Regiszteres Füzet
777	Pencz, Georg	Regiszteres Füzet (egy metszet a tízből)
783	Pontius, Paul	Regiszteres Füzet
784	Pontius, Paul	Regiszteres Füzet
785	Pontius, Paul	Sammlung Straeter, 510 tétel
786	Pontius, Paul	Regiszteres Füzet
787	Pontius, Paul	Regiszteres Füzet
826	Raimondi, Marc Antonio	Regiszteres Füzet
830	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt ¹⁵

¹⁵ „Elscher-gyűjtemény, Rembrandt Harmensz van Ryn”

Kat.sz	Név	Forrás
831	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
832	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
833	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
836	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt (egy lap a kettőből)
838	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
839	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
840	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
841	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
843	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
844	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
847	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
852	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
855	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
856	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
857	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
861	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
865	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
866	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
867	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
868	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
869	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt (egy lap a kettőből)
871	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
875	Rembrandt	Leírókarton, Rembrandt
887	Rodermont	Regiszteres Füzet
922	Roghman, Roeland	Regiszteres Füzet
924	Rosa, Salvator	Regiszteres Füzet
926	Roos, Johann Heinrich	Regiszteres Füzet (egy metszet a tizenkettőből)
927	Rota, Martin	Regiszteres Füzet
939	Rubens, Peter Paul	Regiszteres Füzet
942	Ruysdael, Jacob	Regiszteres Füzet
943	Ruysdael, Jacob	Regiszteres Füzet
948	Saftleven, Herman	Regiszteres Füzet
964	Schmidt, J.W.	Regiszteres Füzet
965	Schmidt, J.W.	Regiszteres Füzet
977	Schmidt, G.F.	Regiszteres Füzet
988	Schongauer, Martin	Regiszteres Füzet
992	Schongauer, Martin	Regiszteres Füzet
993	Schongauer, Martin	Regiszteres Füzet
1007	Solis, Virgil	Regiszteres Füzet
1009	Sompel, Peter van	Regiszteres Füzet
1049	Suyderhoef, Jonas	Regiszteres Füzet
1050	Swanevelt, Herman	Regiszteres Füzet
1053	Teniers, Davis	Regiszteres Füzet
1060	Traub, W.	Regiszteres Füzet
1064	Urbino, Lucas von	Regiszteres Füzet

Kat.sz	Név	Forrás
1074	Velde, Jan van de	Regiszteres Füzet
1084	Visscher, Cornelis	Regiszteres Füzet
1088	Visscher, Jan de	Regiszteres Füzet
1089	Vlieger, Simon de	Regiszteres Füzet
1102	Vliet, J.G. van	Regiszteres Füzet
1145	Wille, Johann Georg	Regiszteres Füzet
1159	Woollett, W.	Regiszteres Füzet
1162	Wyck, Thomas	Regiszteres Füzet
1163	Zasinger, M	Regiszteres Füzet